

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com

Web: www.uidergisi.com

Savaşlarda Asker-Medya İlişkilerinin Geldiği Son Aşama: İliştirilmiş Gazetecilik

Haldun Yalçınkaya

Yrd. Doç. Dr., Kara Harp Okulu

Bu makaleye atıf için: Yalçınkaya, Haldun, “Savaşlarda Asker-Medya İlişkilerinin Geldiği Son Aşama: İliştirilmiş Gazetecilik”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 5, Sayı 19 (Güz 2008), s. 29-56.

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayınlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği | Uluslararası İlişkiler Dergisi

Söğütözü Cad. No. 43, TOBB-ETÜ Binası, Oda No. 364, 06560 Söğütözü | ANKARA

Tel: (312) 2924108 | Faks: (312) 2924325 | Web: www.uidergisi.com | E- Posta: bilgi@uidergisi.com

Savaşlarda Asker-Medya İlişkilerinin Geldiği Son Aşama: İliştirilmiş Gazetecilik

Haldun YALÇINKAYA*

ÖZET

Bu makalenin ana gayesi, medyanın ve asker ilişkisinin günümüzde geldiği aşamayı halk ve asker ile iktidar arasındaki denge bağlamında ortaya koymaktır. On dokuzuncu yüzyılda teknolojik yenilikler medyayı geliştirdi ve savaşı değiştirdi. Bu gelişmeler neticesinde Kırım Savaşı ile başlayan savaş muhabirliği günümüzün belirsiz ve şiddeti yüksek sınırlı savaşlarında gittikçe daha tehlikeli bir ortamda yürütülmeye devam edilmektedir. Bununla birlikte medya faktörü savaş planlayıcıları açısından değerlendirilmesi gereken bir etken haline geldi. Tarihi gelişim içinde savaşlarda muhabirlerin askerlerle ilişkilerini düzenleyen üç farklı uygulama ortaya çıktı. Bunlar akreditasyon ve havuz sistemi ile iliştirilmiş gazeteciliktir. Asker-medya ilişkilerinde askerlerin hareketin gizliliğine önem vermeleri, medyanın ise haber alma özgürlüğü talepleri doğal bir çatışma yaratmaktadır. Söz konusu çatışmayı çözecek formül olarak iliştirilmiş gazetecilik sistemi gazetecilerin cepheye erişimini kolaylaştırırken haberlerin etki altında yapılması eleştirisi ile karşılaştı.

Anahtar Kelimeler: Savaş, Medya, İliştirilmiş Gazetecilik, CNN Etkisi, Savaş Muhabirliği.

The Latest Stage in Military-Media Relations at Wars: Embedded Journalism

ABSTRACT

The main purpose of this article is to explain the evolution of new relations between the military and the media. The balance between the people, military and the government will be considered. Technological innovations during the 19th century changed war. As a result, war journalism, beginning with the Crimean War, is now being conducted in the more dangerous atmosphere of today's highly violent wars. Therefore the media has become an important factor to be evaluated by war planners. During historical developments, three different systems regulating the relations between soldiers and war correspondents have occurred. These are embedded journalism, accreditation and the pool system. In media-soldier relations, the importance of secrecy for soldiers and the demands of correspondents create a natural conflict. Embedded journalism, while making it easy for correspondents to reach the front line, has raised criticism about producing news under such controlled effects.

Keywords: War, Media, Embedded Journalism, CNN Effect, War Journalism.

---

* Yrd. Doç. Dr., Kara Harp Okulu, Ankara. E-posta: hykaya@kho.edu.tr. Makalede dile getirilen görüşler yazarın kişisel değerlendirmeleri olup, görev yaptığı kuruma mal edilemez ve kurumun resmi görüşleriyle ilişkilendirilemez.

Giriş

On dokuzuncu yüzyılda ortaya çıkan modern savaş muhabirliği sayesinde kamuoyu savaşlar hakkında tarihin diğer evrelerinde olmadığı kadar bilgilenmeye başladı. Aynı dönemle birlikte topyekûnleşen savaş zaten kamuoyunun ilgisini çekmeye ve dolayısıyla toplumu etkilemeye başlamıştı. Sanayi Devrimi'nin etkisi ile ortaya çıkan bu talep, teknolojik gelişmelerin devamı neticesinde sürekli bir artış gösterdi. Kamuoyunun bu talebine cevap vermekle görevli habercilerin savaş alanlarında artan bir oranda bulunma isteklerini karşılamak için ordu ve hükümetler sürekli bir arayış içine girmek durumunda kaldı. Söz konusu arayışlar neticesinde savaş zamanı gazeteciliğinde yirminci yüzyılın sonuna kadar havuz ve akreditasyon sistemleri uygulanmıştı. Ancak habercilerin bu sistemlerden tatmin olmaması ve taleplerinin artarak devam etmesi, savaş alanının kamusalığının zedelenmemesini isteyen ordu ve iktidarları yeni bir sistem geliştirmeye zorladı. Taleplerin karşılanması esnasında belirleyici etmen, Clausewitz'in savaşın zaferle sonuçlanması için muhafaza edilmesi gerektiğini belirttiği halk, ordu ve iktidar arasındaki dengedir. Bu makalede, söz konusu dengenin bozulmasını engellemeden, gazetecilerin taleplerini karşılamak için geliştirilen ve çatışma alanlarında asker-medya ilişkilerinin son aşaması olan iştirilmiş gazetecilik sistemi incelenmiştir.

İştirilmiş gazeteciliğin oluşumu ve erken dönem sonuçları üzerinde durarak savaş zamanı gazeteciliğinin günümüzde geldiği aşamayı ortaya koymayı amaçlayan bu makalede, öncelikle medya ve savaş ilişkisinin temel çerçevesi ve sonrasında savaş haberciliğinin gelişimi incelenmiştir. Bu çerçeve sayesinde iştirilmiş gazeteciliğin oluşumu analiz edilmiştir.

Medya ve Savaş

Medyanın temelinde yatan iletişim, insanın ilk çağlardan başlayarak toplumu şekillendirmede kullandığı yöntemlerden birisi olmuştur. İşaretlerle başlayan, sonrasında ses ile devam eden bu süreç günümüzde uydu teknolojisinin kullanımıyla kitle iletişimüne dönüşmüştür. Savaşın değişiminde olduğu gibi iletişimin gelişiminde de teknoloji önemli bir etmendir.

Günümüzde yaygın olarak kullanılan¹ “medya” kelimesi, araç anlamına gelen Latince “*medius*” kelimesinden türetilmiş olup Türkçede bilginin iletilmesi, saklanması ve güncellenmesini sağlayan bütün iletişim sistemleri anlamında kullanılmaktadır. Söz konusu iletişim sistemlerine basılı, görsel ve işitsel tüm alt sistemler dâhildir.²

¹ Google arama motoru kullanıldığında İngilizce olarak 1.060.000.000; Türkçe olarak ise 12.000.000 sonuca ulaşılmaktadır. (Erişim Tarihi 9 Nisan 2007).

² Frederic Barbier ve Catherine Bertho Lavenir, *Diderot'dan İnternete Medya Tarihi*, (Çev. Kerem Eksen), İstanbul, Okyanus Yayınları, 2001, s.39.

Siyasal anlamda medya, kamuoyunun bilgilenmesini sağlayan temel araçlardan birisidir. Aktardığı bilgiler sayesinde kamuoyunun gelişmekte olan vakalardan haberdar olmasını sağlayan medya, günümüz tarih yazımında da önemli bir veri tabanı sağlamaktadır. Medya güncel bilgilendirmenin yanında resim, yazı ve görüntü gibi unsurları depolayarak bir arşiv oluşturmaktadır. Bu, günümüz medyasının en etkili araçlarından yazılı ve görüntülü yayıncılığı öne çıkartmaktadır. Medya yasama, yargı ve yürütmenin yanında “dördüncü kuvvet” tanımlanmasıyla siyasal süreçte belirgin bir konuma ulaşmaktadır. Bu durumun küreselleşme olgusuyla birlikte daha da dikkat çeker bir hal aldığı görülmektedir. Bilgi çağı olarak da adlandırılan çağımızda, bilgiyi elinde tutmak gücün önemli bir unsuru haline gelmiştir.

Bilgi, devletlerin dış politikasında stratejik bir etkidir ve yumuşak güç (*soft power*) olarak hesaba katılmaktadır.³ Devletler de yeniçağın gereklerini yerine getirip getirememelerine göre değerlendirilmektedir. Bilgi üreten veya bilgiye sahip olan gelişmiş devletler, diğer devletlere bilgi sağlamak ve bu durum bilgiyi elinde tutanın yüksek katma değer kazanması sonucuna yol açmaktadır. Söz konusu bilgi, teknoloji ile bağlantılı biçimde patent gibi öz varlıklar haline dönüşmektedir. Medyanın ürettiği bilgi de bu tip değere sahip olan bilgidir. Özellikle televizyon yayıncılığı günümüzde kamuoyunu çok kısa sürede etkileyerek dördüncü kuvvetin önemi ya da rolüyle ilgili bir tartışma doğurmaktadır: hükümetler mi medyayı yoksa medya mı hükümetleri yönlendirir?

Bu noktada karşımıza medyaya bilgi sağlayan yapılanmalar olan haber ajansları çıkmaktadır. Haber ajansları medyanın ardındaki etkin güç şeklinde tanımlanmaktadır. Haber ajanslarının önemi, sahip oldukları teşkilat, altyapı ve teknolojik imkânlar ve yüklendikleri rolle ilintilidir. Bu ajanslar, her ne kadar kamuoyuyla doğrudan bağlantıları olmasa da basın-yayın kuruluşlarına önemli oranda haber desteğinde bulunmaktadırlar. Uluslararası alanda hizmet veren üç büyük haber ajansı olan *Associated Press*, *Reuters* ve *Agence France Press* sırasıyla Amerikan, İngiliz ve Fransız menşeli kuruluşlardır. Bu üç büyük ajans tüm dünya haberlerinin yüzde seksenini üretmektedirler.⁴ Dolayısıyla uluslararası alanda yayılan haberlerin önemli bir kısmı söz konusu devletlerin kurumlarınca üretilerek tüm dünya medyasının hizmetine sunulmaktadır.

Associated Press 1848, *Reuters* 1851 ve *Agence France Press* 1853 yılında kurulmuştur. Bu dönemde telgraf yaygınlaşmış ve dolayısıyla haber akışı hızlanmıştır. Günümüzde uluslararası seviyede hizmet veren bu ajanslar, günlük 400 bin ile 2 milyon kelime arasında yazılı haber ve 1.000 civarında fotoğraf ve

³ Joseph Nye, *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, New York, Public Affairs, 2002, s.8–9.

⁴ Murat Zeytinci, *Uluslararası Haber Dengesizliği*, Rebel Yayıncılık, İstanbul, 1997, s.8.

görüntü üretme kapasitesine sahiptir.⁵ Teknolojik gelişmeleri yakından takip ederler. *Associated Press* gerek haber üretim kapasitesi gerek yeni teknolojiyi uyarlama konusunda ayrıcalıklı bir yere sahiptir ve Amerika Birleşik Devletleri'nin en güçlü silahı olarak tanımlanmaktadır. Bir haber ajansının bu şekilde güçlü bir silah şeklinde gösterilmesinin altında medyanın etkisi yatmaktadır.

Haber ajansları küresel düzeyde basının arkasındaki etkin güçtür. Irak Savaşı sırasında (20 Mart–1 Mayıs 2003) seçilen belli başlı ulusal gazetelerin yayınları incelendiğinde Türk basınında Irak Savaşı ile ilgili çıkan haberlerin yüzde 80.38'inin yabancı kaynaklardan olduğu tespit edilmiştir. Bu haberlerin önemli bir kısmı ise söz konusu üç büyük ajans kaynaklıdır.⁶

Kuşkusuz medyanın halk üzerindeki etkisi özellikle savaş ve kriz hallerinde belirgin hale gelmektedir. Hatta medya savaşın öncesinde ve sonrasında belirleyicidir. Bu durum medyanın savaş esnasındaki kullanımını ön plana çıkarmaktadır. Medyanın bu şekilde kullanımı her ne kadar yeni bir olgu değilse de son yıllarda teknolojinin gelişmesi ile etkisini arttırdığı dikkatlerden kaçmamalıdır. Telgrafın yaygınlaşması ile gelişen habercilik aynı dönemde savaş alanına da girmiştir. Yirminci yüzyıla doğru topyekünleşen savaş toplumlara ileten medya, yirminci yüzyılın sonuyla birlikte sınırlı hale gelen, şiddet derecesi artan ve devlet dışı aktörlerin dâhil olduğu savaşları toplumlara neredeyse canlı yayınlarla nakleder hale gelmiştir. Teknolojik gelişmeler medyayı savaş ve çatışma alanlarında yer alan bir unsur konumuna taşımıştır.

Savaş Haberciliğinin Gelişimi

Savaş alanı hakkında toplanan bilgilerin kamuoyuna iletilmesi biçiminde tanımlayabileceğimiz savaş esnasında icra edilen gazetecilik faaliyetleri “savaş muhabirliği” olarak bilinmektedir.⁷ Savaş muhabirliği on dokuzuncu yüzyılda meydana gelen gelişmelerin sonrasında ortaya çıkmıştır. Sanayi Devrimi öncesinde geniş halk kitleleri savaşlar hakkında bilgi sahibi olamazdı. Bunun temel nedeni tabii ki bu savaşların sınırlı olması, başka bir ifadeyle topyekün olmamasıydı. Dolayısıyla bu savaşlar geniş halk kitlelerini ilgilendirmemekteydi. Sadece ordu-

⁵ Detaylı bilgi için bkz: www.afp.com, www.reuters.com, www.ap.org (Erişim Tarihi 15 Mart 2008).

⁶ Atilla Girgin, *Uluslararası İletişim Haber Ajansları ve AA*, İstanbul, Der Yayınları, 2002, s.218.

⁷ Türkiye’de Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu ve Anadolu Ajansı gibi köklü iki basın kuruluşunda “savaş muhabiri” kadrosunda atanmış bir gazeteci bulunmamaktadır. Uluslararası haber ajanslarından farklı olarak Türkiye’de savaş muhabirliği mesleği bulunmamaktadır. Muhabirler savaş zamanlarında tecrübeli gazetecilerden seçilerek savaş alanı hakkında haber yapmaları için görevlendirilmektedirler. Remzi Öner Özkan’la (Anadolu Ajansı muhabiri), kişisel görüşme, Ankara, 22 Nisan 2007.

ların sefer esnasında geçtikleri yerlerde yaşayanlar, çarpışmaların geçtiği alanlarda bulunanlar ve sefere katılanların yakınlarını ilgilendirmektedir. Ancak savaşlar zamanla topyekünleşerek geniş halk kitlelerini ilgilendirir hale geldi. Takip eden dönemlerde savaşlar yeniden sınırlı hale gelse de teknolojik gelişmeler sayesinde şekillenen savaş gazeteciliği sayesinde geniş halk kitlelerine iletmeye devam edildi.

Savaş alanlarındaki gelişmeleri kamuoyuna kısa bir süre içinde duyuran savaş zamanı gazeteciliğinin ilk uygulaması Kırım Savaşı dönemindedir. William Howard Russell, *The Times* muhabiri olarak 1854 yılından başlamak üzere yirmi iki ay boyunca Kırım Savaşı'nı okuyuculara aktarmıştır. Russell'ın ilettiği haberler modern dönemin ilk savaş alanı haberciliği olarak kayıtlara geçmiştir.⁸ Diğer bir deyişle, Kırım Savaşı ve Russell savaş alanının yazılı basının konusu olmaya başlamasının miladıdır.⁹

İlk olmasına rağmen Russell en ünlü savaş muhabiri değildir. Yirminci yüzyıldaki dünya savaşlarını izleyen Ernest Hemingway, İspanyol İç Savaşı'ndan İkinci Dünya Savaşı'na kadar birçok savaş görüntüleyen Robert Capa ya da yirminci yüzyılın sonunda savaş alanının kitlelere iletilmesinde çığır açan Peter Arnett en bilinen savaş muhabirleridir. Savaş muhabirlerine dair verilecek ilginç bir örnek ise genç bir subay iken, 1895 yılında *The Daily Graphic* gazetesi için Kübalı gerillalara karşı İspanyol muharebelerini izlemekle görevlendirilen Winston Churchill'dir.

Aslında savaş muhabirliği Kırım Savaşı öncesinde de vardı. Herodot'un Pers Savaşlarını, Tukikides'in Peloponnes Savaşlarını günümüze kadar aktarması ya da Hollandalı Willem van de Velde'nin 1653 yılında Hollandalılarla İngilizler arasındaki deniz savaşlarını resmederek aktarması, kendi dönemlerinin imkânlarıyla savaş alanı hakkında kamuoyunun bilgilendirilmesi çerçevesinde, savaş zamanı gazeteciliği olarak değerlendirilebilecek gayretlerdir. Ancak Kırım Savaşı'nda bu gayretlerden farklı olarak teknolojik gelişmelerin desteklediği gazetecilik söz konusudur. Telgrafın geliştirilmesi ve yaygınlaşması ile birlikte vakalar kısa zaman içinde okuyucuya iletebilecek haberler haline dönüşmüştür. Gazetecilerin "5N+1K"¹⁰ ve "ters piramit"¹¹ olarak adlandırdıkları ve kısa şekilde

⁸ Mitchel P. Roth, *Historical Dictionary of War Journalism*, Westport, Greenwood Press, 1997, s.68.

⁹ *Ibid.*, s.97.

¹⁰ 5N+1K: "Ne? Nerede? Ne zaman? Nasıl? Neden? Kim?" sorularının formüle edilmiş halidir. Her haberde bu altı unsurun bulunması zorunludur. Kimi zaman bu unsurlardan biri ötekenden daha önemli olabilir; ancak bu önemsiz olan unsurun haberde belirtilmemesini gerektirmez. Olaylar, durumlar ve açıklamaların ne olduğu, kim tarafından yapıldığı, ne zaman olduğu, nasıl meydana geldiği gibi ayrıntılar haberde yer almıyorsa, bu haber eksik bir haberdur. Dolayısıyla okur ya da izleyici gerektiği kadar açık ve öz olarak aydınlatıl-

haberi iletmeyi sağlayan habercilik anlayışı, telgrafın yerleşmesi ile birlikte uygulanmaya başlamıştır. Oysaki daha önceki dönemlerde vakalar hakkında yazılan haberler çoğu zaman kitap haline gelebilecek uzun metinlerden oluşmaktaydı ve okuyucuya iletilmesi haftalar alabilmekteydi. Birinci Dünya Savaşı, Sanayi Devrimi'nin getirdiği teknolojik birikimin savaş alanına dünya çapında yansıtılmasına tanıklık etti. Bu savaşta teknolojik gelişmelerin savaş haberciliğini tetiklemesi beklenmekteydi. Ancak, Birinci Dünya Savaşı'nın sansür ile anılan ilk savaş olması bu beklentinin önüne geçti. Örneğin; Birinci Dünya Savaşı esnasında Amerikalı bir gazetecinin savaş alanında Amerika Birleşik Devletleri'ni zor durumda bırakacak bir haber yapması durumunda daha önceden her bir gazeteci için garanti olarak yatırılan 10,000 dolara hükümetçe el konuluyor ve haberci ABD'ye geri gönderiliyordu.¹² İkinci Dünya Savaşı'nda da haberlerin kontrol edilmesi yoluyla basına sansür uygulamasına devam edildi. Radyonun savaş alanının seslerini dinleyicilere iletilmesi ise bu dönemin teknolojik gelişmelerinin basına yansımalarıdır.

Vietnam Savaşı, savaş alanında basın özgürlüğünün en ileri seviyede uygulandığı savaştır.¹³ Vietnam Savaşı'nda televizyon yayıncılığı sayesinde, oturma odaları ile savaş alanları arasında bağlantı kurulmuştur. ABD'de 1968 yılında yüz milyon civarında televizyon bulunmaktaydı. Bu ABD nüfusunun yüzde 86'sının potansiyel izleyici olduğu anlamına gelmektedir. Televizyon yayıncılığı sayesinde Vietnam Savaşı popüler bir deyimle savaşları "oturma odası" savaşları haline dönüştürmüştür.¹⁴ Dolayısıyla Vietnam Savaşı savaş zamanı gazeteciliğinin diğer bir miladıdır.

Vietnam Savaşı'nın getirdiği bir diğer yenilik gazetecilerin serbestçe çalışmasını sağlayan akreditasyon sistemidir. Bu sistem sayesinde gazeteciler savaş alan-

---

mamış olur. Gazeteci tarihe tanıklık eder. Tarihçi gibi olayları derinlemesine araştırmaya da, yazılan haberler yaşanan günün tarihe bıraktığı izlerdir. Bu nedenle haberin unsurlarının eksiksiz olması ve üstünkörü bilgilerle kafa karıştırılmaması gerekir.

¹¹ "Ters üçgen" olarak da adlandırılan bir haber yazma tekniğidir. Bu teknikte en önemli ve ilgi çekici bilgiler hemen haberin girişinde kullanılır. Giriş çok önemlidir ve bu paragrafta 5N+1K tekniği ile okuyucu bilgilendirilir. Yazının devamında detaylar verilir. Ters piramit tekniği sayesinde okuyucu en önemli bilgileri girişte okuduktan sonra, istemiyorsa haberin tamamını okumak zorunda kalmaz. Öte yandan, bu teknik herhangi bir nedenle (yeni bir haber, ilan v.b. gibi) editör tarafından haberin kısaltılması gerektiğinde işleri kolaylaştırır. Ters piramit tekniğinin kullanılması sayesinde haber anlaşılması engellenmeden kısaltılabilir.

¹² Jeffrey Smith, *War and Press Freedom: The Problem of Prerogative Power*, New York, Oxford University Press, s.140-141.

¹³ A.Trevor Thrall, *War in the Media Age: The Government/Press Struggle from Vietnam to the Gulf*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Department of Political Science, Massachusetts Institute of Technology, Şubat 1996, s.43.

¹⁴ Don Oberdorfer, *Tet*, New York, Doubleday & Company, 1971, s.159-160.

larında askeri imkânları kullanarak her yere gidebilmişler ve kısıtlamaya uğramadan yayın yapmışlardır. Gazetecilere sağlanan özgürlük ortamı gazetecilerin kendilerini askerlerin yazıcısı olarak hissetmelerini engellemiştir.¹⁵ Gazetecilerin bu savaş hakkındaki haberleri özgürce yapabilmeleri, Vietnam'dan çekilmek zorunda kalan Amerikan hükümeti ve askeri yetkililerince mağlubiyeti hazırlayan bir unsur şeklinde görülmüştür. Amerikan kamuoyunun desteğini savaş alanında yaşananların halka iletilmesi nedeniyle kaybettiğini iddia eden ABD yönetimi, sonunda Vietnam'dan geri çekilmek zorunda kalmıştır. Askerlere göre; Vietnam Savaşı esnasında yapılan haberlerle medya sadece kamuoyu desteğinin azalmasına yol açmamış, birliklerin yerleri ve durumları hakkında düşmanın bilgi sahibi olmasına da neden olmuştur.¹⁶

Aslında Vietnam Savaşı'ndaki durum, askerler ve gazeteciler arasında işlerinin doğasındaki bir çekişmenin gün yüzüne çıkmasıdır. Askerler yaptıkları harekâtlarda gizliliği temel savaş prensiplerinden biri kabul ederken; gazeteciler ne olursa olsun halkın bilgilenmesini sağlayabilmek adına bilgileri şeffaflık içinde haber haline getirmek isterler. Kısaca askerlerin "gizlilik" gazetecilerin "şeffaflık" isteği şeklinde tanımlanacak bu durum doğal bir çatışma halini ortaya koymaktadır. Her iki mesleğin doğasındaki bu çatışma, bu ikilinin birlikte hareket etmelerinin önündeki temel zorluktur.

Her şeye rağmen Vietnam Savaşı'nın geniş halk kitlelerine televizyon yayıncılığı ile iletilmesi savaş gazeteciliğinin gelişiminde gözleri ABD'ye çevirmiştir. ABD'nin Vietnam tecrübesi, bir sonraki askeri harekâta asker-medya ilişkilerinin seyrini değiştiren yeni bir yaklaşımı doğurmuştur: Havuz sistemi. 1983 yılının sonunda ABD Başkanı Ronald Reagan'ın Marksist bir darbe yapıldığı haberini aldığı Grenada'daki Amerikan vatandaşlarını korumak için yapıldığını söylediği "Acil Şiddet Harekâtı" (*Operation Urgent Fury*) basından saklandı. Bu harekât esnasında "havuz sistemi" uygulayan Amerikan yönetimi Vietnam tecrübesiyle harekâtın tamamlandığı ilk kırk sekiz saatlik süre içerisinde gazetecilerin Grenada'ya girmesine izin vermedi.¹⁷ Dolayısıyla Grenada'da yürütülen harekât hakkında birinci elden bilgi toplamak ve kamuoyunu aydınlatmak basın için mümkün olmadı. Bununla birlikte Grenada işgali sonrası basının kısıtlandığı yeni bir döneme girildi. Grenada sonrası gerçekleştirilen Panama müdahalesinde de yine havuz sistemi uygulandı. Artık işlerin Vietnam'daki gibi yürütülmeyeceği ve gazetecilerin bundan böyle çatışma alanlarında güvenlikleri karşılığında kontrol altında tutulacağı belli oldu.¹⁸

¹⁵ Thrall, *War in the Media Age*, s.79-94.

¹⁶ Daniel C Hallin, *The "Uncensored War": The Media and Vietnam*, New York, 1986, Oxford, s.6.

¹⁷ Thrall, *War in the Media Age*, s.105.

¹⁸ Ibid., s.158-159.

1991 yılında gerçekleşen Körfez Savaşı, savaş gazeteciliği açısından diğer bir dönüm noktasıdır. Körfez Savaşı “canlı olarak” savaş alanının televizyonlara yansıtılması ile bir çığır açarken aynı zamanda, o tarihe kadar basın üzerinde en çok kısıtlamanın yapıldığı bir vakadır. Körfez Savaşı’nda haber toplamak için gazetecilere iki seçenek sunulmuştur: Havuz sistemine dâhil olmak ya da tek başına haber yapma serbestisi. Körfez Savaşı’nı izleyen 1400’den fazla gazetecinin ancak bir avuç kadarı ikinci yöntemi seçebilmiştir.

Havuz sistemi sayesinde gazeteciler otel odasında kalıp haber yapmaktansa güvenliği sağlanmış bir şekilde savaş alanına ulaşabilme garantisini elde ediyorlardı. Havuza girmemiş gazetecinin ise askeri birliklere ulaşma şansı bulunmaktaydı. Havuza dâhil olmayanlara savaş alanına ulaşma yetkisi verilmediğinden bu durum “erişim sansürü” (*censorship by access*) olarak adlandırılmıştır.¹⁹ Havuza erişim de gazeteciler arasında tartışma konusu olmuş ve “kutsal on”²⁰ bir takım öncelikler tanınması tartışma yaratmıştır.²¹ Havuz dışında kalan gazeteciler için en büyük sorun güvenlik olmuştur. Bunun yanında artan maliyet, ilave teçhizat ihtiyacı ve her an tutuklanma riski ön plana çıkan diğer sorunlardır.

Körfez Savaşı’nda bu iki seçeneğin dışında haber geçmek için ortaya çıkan üçüncü bir seçenek CNN muhabiri Peter Arnett’in kullandığı yöntemdir. Haberci havuzunun kurulduğu Irak’ın güneyi dışında, Bağdat’tan haber geçme ayrıcalığı Irak Devleti nezdinde akredite olmayı gerektiriyordu ve bu hava saldırılarının canlı olarak yayınlanabilmesi ayrıcalığını sağlamaktaydı. Peter Arnett, CNN²² tarafından teçhiz edilmişti ve büyük bir teknolojik altyapı ile desteklenmişti. Böylesi bir teknik desteğin sağlanması CNN’i ayrıcalıklı bir konuma taşımıştır. CNN, Körfez Savaşı’nda yaptığı yayınlar sayesinde ününe ün katmış ve küresel bir marka haline gelmiştir.²³ Sonuçta, Körfez Savaşı, savaş gazeteciliğinde habercilere güvenli bir ortam ve savaş alanına doğrudan erişim sağlayan, hükümetlere ise haberlerini verdikleri teknik ve güvenlik desteği karşılığında haberleri kontrol edebilme imkânı tanıyan havuz sisteminin yerleştiği bir savaş olarak kaydedilmiştir. Kısacası Körfez Savaşı’na kadarki dönemde savaş muhabirliğinin sistematik bir yapıya kavuştuğu söylenebilir. Bu yapı savaşların geçirdiği dönüşüm ve mevcut sistemlerin yarattığı tartışmalar nedeniyle değişmeye devam etti ve yeni

¹⁹ John Fialka, *Hotel Warriors: Covering the Gulf War*, Johns Hopkins University Press, Baltimore, 1991, s.6.

²⁰ The New York Times, The Wall Street Journal, The Washington Post, The Los Angeles Times, Associated Press, Reuters, United Press International, Time, Newsweek ve US News and World Report.

²¹ John Fialka, *Hotel Warriors*, s.39.

²² CNN (*Cable News Network*), ABD’nin Georgia Eyaleti Atlanta şehrinde merkezi bulunan ve küresel olarak kesintisiz habercilik yapan bir televizyon kanalıdır.

²³ Philip M. Taylor, *War and the Media*, Manchester, 1998, Manchester University Press, s.91–103.

yüzyılda yeni bir savaş alanı haberciliği sistemi olan iliştirilmiş gazeteciliği ortaya çıkardı. Başlangıcından itibaren savaş alanlarında gazetecilerin faaliyetlerini düzenleyen farklı sistemlerin görülmesi asker-medya ilişkilerinin şekillenmesini sağlamıştır.

Çatışma Alanlarında Asker-Medya İlişkileri

Asker-medya ilişkileri savaşlarda askerler ile siviller arasındaki en yoğun ilişkilerden bir tanesidir. Doğaları gereği çatışma içinde olan bu iki grubun bir arada çalışmaları gerekliliği ise bu ilişkiyi karmaşıklaştırmaktadır. Biri bilgileri saklamak zorundayken diğeri, kitle iletişim araçları ile bilgileri halka iletmediği müddetçe varlığını sürdürebilir. Diğer yandan savaş alanındaki başarıların kamuoyuna duyurulması sorumluluğu da ilişkilerin sürekli kalmasını zorlamaktadır. Yani karşılıklı bir çıkar ilişkisi söz konusudur. Bu bağlamda medyanın da çatışma alanlarında bulunması bir gerekliliktir. Bu ise asker-medya ilişkilerinde “güvenlik-işbirliği” ikiliğini ortaya çıkarmaktadır. Gazeteciler, en doğru bilgiyi toparlayıp dolaysız ve hızlı bir biçimde aktarmak zorundadır. Bu nedenle çatışma alanlarında bulunmak isteyen medya güvenli bir ortama ihtiyaç duyduğundan askerlerle işbirliği yapmalıdır. Askerler ise gazetecileri güvenilir bir unsura dönüştürerek çıkarlarına uygun biçimde sürece dâhil etmek zorundadır. Bu, asker-medya ilişkilerinde ortak hareket etmeyi sağlayacak bir yöntem yaratılması ihtiyacını doğurmaktadır.

Savaş Muhabirlerinin Güvenliği

Savaş muhabirleri çatışma bölgelerinde silahsız sivillerdir ve haber yapmak için tehlikeye atılmaktadırlar. Herhangi bir asker için savaş alanında kendisini koruyan bir ordu mevcut iken savaş muhabiri için tek koruma, tarafsızlığı ve savaşı olmamasıdır. Bu aslında hukuki bir korumadır. Ancak özellikle günümüz savaşlarında devlet dışı aktörlerin sıklıkla görülmesi ve çatışmalarda düzeyi artan şiddet, bu hukuki korumayı anlamsız hale getirebilmektedir. Nitekim istatistiklere bakıldığında gazetecilerin çatışma alanlarında hayatını kaybetmesinin sıklıkla görüldüğü tespit edilmektedir. Kendisini bağımsız ve kâr gütmeyen uluslararası bir kuruluş olarak tanımlayan Gazetecileri Koruma Komitesine (*Committee to Protect Journalists*) göre İkinci Dünya Savaşı'nda 68, Kore Savaşı'nda 17, Vietnam Savaşı'nda 66 gazeteci hayatını kaybetmiştir. Irak Savaşı'nda ise Mart 2003 ile Nisan 2007 arasında 100 gazeteci hayatını kaybetmiştir.²⁴

Güvenlik riskinin yüksek derecede olduğu çatışma alanları gazetecilerin çalışmasını zorlaştıran sorunlu bölgelerin başında gelmektedir. Savaş alanında, savaştanlar ve savaş dışı olanlar arasındaki ilişkiler dâhil olmak üzere ikili bir

²⁴ http://www.cpj.org/Briefings/Iraq/Iraq_danger.html, (Erişim Tarihi 10 Nisan 2007).

düzenleme yapan silahlı çatışma hukuku, haberciler için de özel düzenlemeler getirmektedir. Savaş hukukunun temel antlaşmalarından Cenevre Konvansiyonu'na göre gazeteciler korunması gereken siviller olarak kabul edilmiştir. Cenevre Antlaşmaları Ek 1 Numaralı Protokolü'nün 79. maddesinde gazetecilere yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Söz konusu antlaşmaya göre gazeteciler sivil statülerini bozacak bir davranışta bulunmamaları şartıyla koruma altındadır. Bununla birlikte kendilerine verilecek olan tanıttıcı kart, gazetecilerin muhabir statüsünü gösterecek bir belge olarak kabul edilmektedir.²⁵ Bu kart bağlı buldukları basın kuruluşları tarafından verilebileceği gibi tabiiyeti altındaki hükümetler tarafından da verilebilir. Görüldüğü üzere gazetecilerin savaş zamanında korunması bu antlaşma sayesinde güvence altına alınmıştır ve akreditasyonları onların savaşan unsurlar tarafından tanınmasına olanak vermektedir. Bu anlamda savaş zamanında gazetecilik yapan savaş muhabirlerinin diğer gazetecilerden farkı bulunmaktadır.

Tüm bu düzenlemelere ve hukuksal çerçeveye rağmen gazetecilerin kendi güvenliklerini sağlamaları oldukça zordur. Bu maksatla uluslararası kuruluşların çeşitli eğitim çalışmaları ve gazeteciler için rehberleri mevcuttur. Uluslararası Gazeteciler Federasyonunun (*International Federation of Journalists*) gazetecilerin tehlikeli bölgelerde görev yapabilmeleri için "Gazeteciler için Hayatta Kalabilme Rehberi"²⁶ ve "Tehlikeli Durumlarda Habercilik Rehberi"²⁷ adlı iki yayını bulunmaktadır. Çatışma bölgelerinde görev yapacak muhabirlere yönelik hazırlanan bu kitapçıklarda bubi tuzaklarından korunmaktan ilk yardıma, çelik yelek gibi koruyucu teçhizattan silahlar hakkında detaylı bilgilere kadar ihtiyaç duyulabilecek her türlü bilgi mevcuttur. Bu kitapçıkların içeriğine bakarak söylenecek ilk şey, gazetecilerin de en az askerler kadar çatışma alanı hakkında bilgi sahibi olmasına ihtiyaç duyduklarıdır. Gazetecilerin bu düzeyde bilgi ve eğitim desteğine ihtiyaç duymalarının nedeni, neredeyse çatışmanın tarafı konumundaki askerler kadar tehlikeyle karşı karşıya olmalarıdır. Bu tehdit ise gazetecilerin çatışma alanlarında askerlerle işbirliği kurmasını gerektirmektedir.

Savaş Alanında Geleneksel Asker-Medya İşbirliği Usulleri

Savaş alanlarında asker-medya işbirliği kuran ilk usul akreditasyon sistemidir. Türkçeye de yerleşmiş olan akreditasyon kelimesinin anlamı "denklik"tir. Akreditasyon uygulaması bir alanda uzmanlaşmış gazetecilerin uzmanlık alanlarıyla ilgili kurumlara girişini sağlayan bir düzenlemedir. Bu sisteme göre gazeteciler

²⁵ 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerine Ek Uluslararası Silahlı Çatışmaların Kurbanlarının Korunmasına İlişkin (1) No.lu Protokol.

²⁶ *A Survival Guide for Journalists*, <http://www.ifj.org/pdfs/safetyall.pdf>, (Erişim Tarihi 16 Nisan 2007).

²⁷ *On Assignment: A Guide to Reporting in Dangerous Situations*, http://www.cpj.org/Briefings/2003/safety/journo_safe_guide.pdf (Erişim Tarihi 16 Nisan 2007).

“akredite” olduklarına dair bir basın kartı olarak çalışma imkânı elde ederler. Bu başka bir ülkeden gelen ya da bir alanda uzmanlaşan gazeteciler için uzmanlaştıkları alanla ilgili erişim imkânı yaratan bir uygulamadır. Savaş şartlarında herhangi bir ordunun faaliyetlerini izleyecek muhabir, çalıştığı medya kuruluşu adına müracaat eder ve bu sayede muhabir ile haber kaynağı arasında bir ilişki yaratılır. Bu ilişki birbirini tanıma anlamına gelir ve muhabirin rahat çalışmasını sağlayacak erişim imkânı yaratılır. Bu sistemde muhabir ile haber kaynağı arasında tanınmanın dışında organik bir ilişki kurulması söz konusu değildir. Teknik olarak basın kartı uygulaması gazetecilerin tanınmasını sağlayan bir akreditasyon sistemidir. Savaş şartlarında orduların yaygın olarak kullandığı akreditasyon sistemi ilk defa Vietnam Savaşı esnasında ABD ordusu tarafından kullanılmıştır.

Savaş zamanında gazetecilere uygulanan bir diğer geleneksel usul ise havuz sistemidir. Bu sisteme göre, havuzuna dâhil olduğu ordu gazetecinin güvenliğini ve muharebe bölgelerine ulaşımını sağlar. Bu sistem de ilk defa Vietnam sonrasında ABD ordusu tarafından kullanılmıştır. Günümüzde diğer ordular tarafından da kullanılmaktadır. İngiltere'nin Falkland Savaşı'nda gazetecileri bu sistemle çatışma bölgesine taşınması bu usulün uygulamasına örnek verilen en bilinen uygulamadır. 1982 yılında Arjantin ile İngiltere arasında Falkland Adaları konusunda çıkan uyuşmazlık neticesinde müdahale kararı alan İngiltere, gazetecileri çatışma bölgesine bu yöntemle götürmüştü. Adaların etrafında deniz ve hava seyrine yasak bölge ilan edilmesi, hangi imkâna sahip olursa olsun bir gazetecinin tarafsızlığını zedelemeyen bölgeye ulaşmasını engellemiştir. Medya mensupları İngiliz ordusunun uyguladığı havuz sistemi sayesinde çatışma bölgesine gidebilmiştir. Havuz sistemine yöneltilen eleştiriler bu noktada ortaya çıkmaktadır. Temel eleştiri, havuz sistemine dâhil olan basın mensubunun resmi kaynakların yönlendirmesinin etkisi altında kalarak haber yapacağı ya da bilgi toplayacağıdır.

Havuz sisteminde basın mensubu için bir ikilem bulunmaktadır: Ya havuza dâhil olmayarak muharebe alanına kısıtlı derecede ulaşmak ya da havuz sistemine dâhil olarak olası yönlendirmelerin etkisi altında kalmak.

Havuz sisteminin uygulayıcı açısından sıkıntı yansıtan boyutu da bulunmaktadır. Havuz sisteminin temelinde silahlı kuvvetlerin muharebe sahasına girişi kontrol altında tutma isteği yatmaktadır. Kendi güvenliği dışında, bir sivil grubun güvenliğini sağlama sorumluluğunu da üzerine alan orduların maksimum güvenliği sağlama endişesiyle hareket etmeleri söz konusudur. Bu durum işin doğasında bulunur ve işi haber iletmek olan gazeteciler ile işi güvenliği tesis etmek ve politik hedefe ulaşmak olan ordular arasında anlaşmazlıklar yaşanmasına neden olabilmektedir. Bunun üstesinden gelebilmek karşılıklı anlayışa göre geliştirilebilecek bir olgudur.²⁸

---

²⁸ Frank Aukofer ve William P. Lawrence, *America's Team, The Odd Couple: A Report on the Relationship Between the Media and the Military*, Nashville, The Freedom Forum First Amendment Center, 1995, s.25.

Günümüzde medya mensuplarının savaş alanına girmemesi düşünülemez duruma gelmiştir. Zaten gelişen teknoloji düşünüldüğünde gerektiğinde bir bireyin dahi haberci olmasını sağlayan internet blogları ya da uydu teknolojisinin bireylerin kullanımına açılması olması savaş alanında var olan asker tekeli ortadan kaldırmıştır. Günümüzde *Google Earth*²⁹ gibi internet ağında bulunan sitelerin teknik desteği sayesinde dünyanın herhangi bir noktası, bir sivil için ulaşılmaz olmaktan çıkmıştır. Nisan 2007 tarihinde *Google Earth* web sitesi Darfur/Sudan'da meydana gelen krizle ilgili olarak yeni bir yazılımı hizmete açmıştır. Söz konusu yazılım sayesinde internet kullanıcıları uydu görüntüsü üzerinde işlenmiş olan vakaların yerleri ve ölü sayısı gibi detaylara, fotoğraflara ve video görüntülerine ulaşabilmektedir. Bu ilk uygulamanın genişleyerek diğer çatışma alanlarını kapsaması ve önümüzdeki dönemde uydu görüntülerine gerçek zamanlı olarak bireylerin ulaşabileceğini beklemek çok hayalci bir yaklaşım olmayacaktır.

Öte yandan zaten savaş muhabirleri tarihsel döngüde giderek artan sayıda savaş alanına ulaşmaktadır. Amerikan Ordusu'nu izleyen muhabir sayısı Normandiya Çıkarması esnasında 27, Kore Savaşı'nda 270, Vietnam Savaşı'nda 637, 1983 Grenada harekâtında 600, Körfez Savaşı esnasında 1600 ve Irak Savaşı'nda sadece iliştilenmiş medya mensubu sayısı 600'den fazladır.³⁰ Bu rakamlar ve teknolojik gelişmeler savaş alanına medya mensuplarının erişiminin engellenemeyeceğini göstermektedir.

Bu gelişmelerin ışığında ortaya çıkan medya-asker çekişmesi sonucunda, ABD'de 1984 yılında emekli asker ve gazetecilerin bulunduğu on dört kişilik bir komisyon oluşturulmuş ve *Sidle Raporu* olarak bilinen bir rapor yayımlanmıştır.³¹ Bu rapor sayesinde medya-asker ilişkilerinde bir uzlaşma yaratılmaya çalışılmış ve bir medya havuzu oluşturulmuştur.³² Söz konusu havuz 1985-1989 yılları

²⁹ <http://earth.google.com>, (Erişim Tarihi 23 Nisan 2007).

³⁰ David Arant ve Michael Warden. "A Clash of Views on the Role of the Press in Time of War", *The 1000 Hour War Communication in the Gulf*, T. McCain ve L. Shyles (der.), Westport, Greenwood Press, 1994, s.32.

³¹ Peter Braestrup, *Battle Lines: Report of the Twentieth Century Task Force on the Military and the Media*, New York, Priority Press, 1985, s.9.

³² Raporda yapılan sekiz öneri müteakiben sunulmuştur: 1. Halkla ilişkiler planlaması, harekât planı ile eşzamanlı olmalıdır. 2. Medyanın muharebe sahasına erkenden girmesinin tek yolu bir havuz oluşturulmasıysa, harekât planlaması esnasında havuz mümkün olduğu kadar geniş tutulmalı ve en kısa sürede oluşturulmalıdır. 3. Savunma Bakanlığı, basın mensuplarının akreditasyonunu devamlı güncelleyerek ulusal medya havuzu için bir liste hazırlamalıdır. 4. Harekâtın planlanması esnasında silahlı kuvvetlerce tespit edilmiş olan kara harekât kurallarına bütün medya mensuplarının uyması beklenmektedir. Bu kurallara riayet etmeyenler harekâtın yayımlanmasından çıkarılacaktır. 5. Harekâtın yayımlanmasında muhabirlere yardımcı olacak nitelikli personel ve yeterli malzeme planlamaya dâhil edilmelidir. 6. Planlayıcılar medyanın haberleşme ihtiyaçlarını her zaman göz önünde bulun-

arasında etkili bir şekilde kullanılmış, ancak ABD'nin 21 Aralık 1989 tarihinde Panama'ya düzenlediği harekât esnasında aksaklıklar yaşanmıştır. Basın mensupları haberleri iletmekte sorunlar yaşamış ve her iki grup arasında sıkıntılar tekrar baş göstermiştir. Bunun üzerine medyanın askeri harekâtı yayınlamasını kolaylaştırmak amacıyla *Hoffman Raporu* hazırlanmıştır. Basın mensupları Körfez Savaşında bu tecrübeler ışığı altında çalışmış, ancak şikâyetler bitmemiştir.

Körfez Savaşı esnasında *Sidle* ve *Hoffman* raporlarına uyacağını belirten Amerikan Ordusu, muhabirlerin muharebe alanına girmesine ve birliklere eşlik etmesine müsaade etmemiştir. Muhabirlerin önemli bir kısmı Dahran ve Riyad'ta beklemiştir.³³ Havuz sistemindeki kritik husus basın mensuplarının askerlerin ulaştırma vasıtaları ile haberleşme kanallarını kullanmasıdır. Bu şekilde sıkı bir kontrol uygulanabilmektedir. Ancak, Körfez Savaşı'nda çok sayıdaki muhabirin faydalandığı ulaştırma ve haberleşme hizmetinde teknik aksaklıklar yaşanmış, Amerikan Ordusuna haber kuruluşlarına iletilmesi için muhabirlerce verilen görüntülerin %69'u geç bir şekilde ilgili yerlere ulaştırabilmiştir.³⁴ Kısacası havuz sisteminde uygulamada görülen aksaklıklar alınan önlemlere rağmen sona ermemiştir.

Kırım Savaşı sonrasında ortaya çıkan savaş zamanı gazeteciliği sayesinde Clausewitz'in üçlemesindeki denge³⁵ halkın lehine ve ordu ile hükümet aleyhine bozulmaya başlamıştır. Ordu ve hükümetler üçlemedeki dengenin bozulmasını engellemek amacıyla dengeyi yeniden belirleyecek ve medyayı kontrol altında tutmayı sağlayacak akreditasyon ve havuz sistemi gibi yöntemler kullandılar. Yine de gazetecilerin haber almaya ve aktarmaya dayalı talepleri devam etmiş ve yeni sistemlerin ortaya çıkmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu arayışlar sonucunda dönemin en çok savaşan devlet aktörü olan ABD'nin Irak Savaşı sırasında gündeme getirdiği uygulama savaş zamanı gazeteciliğinde yeni bir aşama yarat-

---

durmalı ve harekât esnasında bunları muhabirlerin kullanabileceği şartlar hazırlamalıdır. 7. Harekât alanının içinde ve etrafında medyanın ulaşımının devamlı bir şekilde sağlanması planlamaya dâhil edilmelidir. 8. Düzenli şekilde yapılacak toplantılar, askerî okullara medya mensuplarının gelmesi ve komutanların haber kuruluşlarını ziyaretler ile medya-asker arasındaki anlayış ve işbirliği gelişebilir.

³³ Bob Woodward, *The Commanders*, New York, Simon & Schuster, 1991, s.368.

³⁴ Fialka, *Hotel Warriors*, s.5.

³⁵ 1780–1831 arasında yaşayıp, eserler veren savaş teorisyeni Carl von Clausewitz, savaşların daha anlaşılır olabilmesi için öncelikle savaşlarda mevcut olan üç eğilimi, ardından da bu eğilimleri ilgilendiren toplumun üç tabakasını sıralamıştır. Clausewitz'e göre eğilimlerin birincisi şiddet, kin ve nefret; ikincisi tesadüf ve ihtimal hesapları ve sonuncusu ise siyasi amaçlar ve mantıksal hesaplardır. Birinci eğilim düşmanlığı barındıran halkla; ikinci eğilim komutanların işi olduğundan ordularla ve sonuncusu ise doğrudan hükümetlerle ilgilidir. Bu nedenle Clausewitz savaşlardaki temel eğilimleri halk, ordu ve hükümet üçlemesine dayandırmıştır. Üçlemedeki unsurların birbirleri ile ilişkilerinin dengeli olması gerektiğini ise özellikle vurgulamıştır. Clausewitz, *Savaş Üzerine*, Birinci Kitap, Bölüm 1, Paragraf 28, s.37.

miştir. İliştirilmiş (*embedded*) gazetecilik şeklinde adlandırılan bu uygulama 1991 tarihli Körfez Savaşı sonrasında asker-medya ilişkilerinin tartışılmasının bir sonucu olarak Irak Savaşı'nda karşımıza çıkmıştır.

Irak Savaşı Öncesi Medya ve CNN Etkisi

Körfez Savaşı ile Irak Savaşı arası dönemde asker-medya ilişkileri hakkındaki tartışmalar, meydana gelen teknolojik gelişmeler ve çatışma bölgelerinde medyanın artan etkisi yeni bir sistemin geliştirilmesini gerekli kılmıştır.

Habercilerin temel görevi meydana gelen bir olayı kamuoyunun bilgisine en doğru ve en hızlı şekilde iletmektir. Bu noktada haber kaynağı ile olan ilişkiler önem kazanmaktadır. Gazetecinin tarafsızlığı ve haber kaynağından etkilenmemesi önemlidir. Habercilerin, başlıca haber kaynakları olan siyasal iktidar ve onun kurumlarıyla ilişkileri bu noktada ayrıcalıklı bir konum edinmektedir. Habercilerin siyasal iktidarla ya da başka bir ifadeyle asli haber kaynaklarıyla ilişkileri üzerine üç klasik yaklaşım bulunmaktadır: İktidar-medya ilişkilerinin dengede, iktidarın üstün ve medyanın üstün olduğu yaklaşım.³⁶ İlk yaklaşıma göre medya kamuoyu adına iktidarı tarafsız bir şekilde takip etmekte ve sistemde meydana gelen aksaklıkları duyururken herhangi bir etki altında kalmamaktadır. Basının iktidarı izlemesi biçiminde sürdürülen bu ilişki türü etik açıdan olması gerekir. İkinci ilişki türünde ise basın iktidarı tarafsız bir şekilde izlemek yerine haberlerini resmi kaynaklara dayandırmakta ve nihayetinde gücü elinde tutanların politikalarını desteklemekte ve onların çıkarlarını gözetmektedir. Bu yaklaşım istenir olmayıp halkı bilgilendirmekten ziyade gücü elinde tutanların desteklenmesi anlamına gelmektedir. Üçüncü ilişki sistemi ise basının kayıtsız şartsız gücü elinde tutanlara karşı olmasıdır. Başka bir ifade ile bu yaklaşımda medya iktidara saldırgan bir tavırla yaklaşarak kamuoyunu farklı ve tanımlanmış hedeflere göre yönlendirme amacını gütmektedir. Bu yaklaşım da ikincisi gibi etik değildir.

İktidarlara medya arasında denge durumundaki ilişkiler dahi çatışma ve kriz içeren dönemlerde hassaslaşabilmektedir. Günümüzde basın kuruluşlarının savunma ve dış ilişkiler üzerindeki etkileri hakkında iki temel yaklaşım ön plana çıkmaktadır: Haber yönetimi ve CNN etkisi. Haber yönetimi, hükümetin basın

³⁶ Bu klasik yaklaşımlar uluslararası literatürde sırasıyla “*watchdog*”, “*lapdog*” ve “*attack dog*” olarak adlandırılmaktadır. *Watchdog* bekçi köpeği; *lapdog* süs köpeği ve *attack dog* saldırı köpeği anlamına gelmekte olup hakaret içermemektedir. Bu teorilerle ilgili daha detaylı bilgi için Bkz., William Small, *To Kill a Messenger: Television News and The Real World*, New York, Hastings House, 1970; Robert J. Donovan ve Ray Scherer, *Unsilent Revolution*, New York, Cambridge University Press, 1992; W. Lance Bennett, “Toward a Theory of Press-State Relations in the US,” *Journal of Communication*, Cilt 40, No 2, Bahar 1990, s.103-125; Edward Herman ve Noam Chomsky, *Manufacturing Consent*, New York, Pantheon Books, 1988.

kuruluşlarını ve dolayısıyla haberleri kontrol etmesidir. Bu yaklaşıma göre medya politikacıların elindeki bir araçtır. Haber yaklaşımı yukarıda bahsedilen klasik yaklaşımların ikincisi ile özdeşleşmektedir. Akademik çevreler özellikle Soğuk Savaş dönemi sonrasında devlet-aktör olarak en çok savaşa dâhil olan ABD'nin Vietnam Savaşı sonrasında bu yaklaşımı esas aldığı konusunda hemfikirdir.

“CNN etkisi” olarak adlandırılan diğer yaklaşımda özellikle televizyon yayınları kullanılarak hükümetlerin bazı tedbirler almaya zorlanması söz konusudur.³⁷ CNN etkisi üç şekilde kendisini göstermektedir: Politik gündem oluşturma; siyasi hedeflerin engellenmesi ve siyasi karar verme mekanizmasını hızlandırma.³⁸ CNN etkisinin ortaya çıkmasının nedeni 3 Ekim 1993'de Somali/Mogadişu'da 18 Amerikan askerinin ölümü ve bir Amerikan askerinin cesedinin sokaklarda sürüklenmesi görüntülerinin CNN'de yayınlanmasından sonra oluşan kamuoyu baskısı neticesinde Amerikan ordusunun Somali'den dört ay içerisinde çekilmek zorunda kalmasıdır.³⁹ Somali'ye asker gönderilmesinin nedenine bakıldığında bunun da “CNN etkisi” çerçevesinde değerlendirilmesi mümkündür. Bilindiği üzere Amerikan askerleri açlıktan ölen çocukların görüntülerinin televizyonlarda yayınlanmasının ardından Somali'ye gönderilmişti. Bu durum, ekranlarda yayınlanan savaş, açlık ve yoksulluk görüntülerinin kamuoyu üzerinde yarattığı etkinin siyasal iktidarlar üzerinde nasıl bir baskı oluşturarak adım attırıldığının bir örneğidir.⁴⁰

Yirminci yüzyılın son döneminde küresel anlamda gerçekleştirilen kesintisiz yayın akışının televizyon haberciliğine girmesi sayesinde, uluslararası gelişmeler süratle uluslararası kamuoyuna iletmeye başlanmıştır. Bu bağlamda, kesintisiz televizyon haberciliği yeni bir dönemi başlatmıştır. Gelişmelerin canlı olarak tüm dünyada izleyicilere iletilmesi devletlerin dış politikalarını etkilemiştir. Günümüzde gelişmeleri uluslararası kamuoyuna gerçek zamanlı biçimde ileten yayın organları yaygınlaşmıştır. İnternet üzerinden yayın yapan yayın kuruluşları sayesinde haberlerin gerçek zamanlı olarak ilgililere iletilmesiyle, süreç TV kanallarının da ötesine taşınmıştır. “*Newsnow.co.uk*” adıyla yayın yapan bir kuruluş meydana gelmekte olan olayları beş dakika, on beş dakika ve yarım saat gibi başlıklar altında internet kullanıcılarına sunmaktadır. Bilginin hızlı olarak iletilmesi iddiasında olan söz konusu kuruluş çatışma bölgelerinde meydana gelen

³⁷ William G. Adamson, *The Effects of Real-Time News Coverage on Military Decision-Making*, Maxwell AFB, Alabama, Air Command and Staff College, Mart 1997, s. 9.

³⁸ Steven Livingston, *Clarifying the CNN Effect: An Examination of Media Effects According to Type of Military Intervention*, http://www.ksg.harvard.edu/shorenstein/publications/pdfs/70916_R-18.pdf, (Erişim Tarihi 23 Nisan 2007).

³⁹ Douglas J. Goebel, *Military-Media Relations: The Future Media Environment and Its Influence on Military Operations*, Maxwell AFB, Alabama, Air War College, Nisan 1995, s.13.

⁴⁰ Johanna Neuman, *Lights, Camera, War*, New York, St. Martin's Press, 1996,s. 20.

haberleri anında iletebilmektedir. Hatta bu ve benzeri yayınlar Afganistan gibi barışı tesis etme sürecinin devam ettiği ve çatışmaların sıklıkla devam ettiği bölgelerde dahi bilgiler resmi kanallardan çok daha önce internet ortamında yayılabilmektedir.⁴¹ Kısacası, gelişen teknoloji sayesinde medya organları günümüzde kriz ve olaylar hakkında bilginin hızlı bir şekilde yayılmasına ve uluslararası kamuoyunun tavır geliştirmesine neden olmaktadır.

İçinde bulunduğumuz bu yeni dönemde yöneticiler medya organlarında gerçek zamanlı olarak ortaya çıkan ve milli menfaatlere etki edebilecek haber, fikir ve tartışmaları dikkate almak durumundadırlar. Medya kuruluşlarının, dünya üzerindeki haberleri canlı verebilmesi devletlerin resmi kurumlarının karar alıcılara bilgi üreten yegâne kaynak olmaktan çıkarmıştır. Artık hükümetler özellikle kriz dönemlerinde karar verme süreçlerini kısaltmak zorunda kalmaktadırlar.⁴² Körfez Krizi esnasında görevde bulunan ABD Başkanı George H.W. Bush, CIA gibi resmi kanallara göre CNN'den daha fazla şey öğrendiğini açıklamıştır.⁴³ Eski BM Genel Sekreterlerinden Butros Butros Gâli de "CNN, BM Güvenlik Konseyinin 16. üyesidir"⁴⁴ sözleriyle CNN etkisini özetlemiştir. Günümüzde kriz ve çatışma alanlarında etkili olan medyanın bu gücünün kaynağı savaş alanlarında çalışan habercilerdir. Medyanın kamuoyunu etkilemede artan etkisi savaş alanlarına erişim konusundaki taleplerini yükseltmiş ve bu talebin karşılanması için iliştilmiş gazetecilik ortaya çıkmıştır.

Savaş Alanlarında Yeni Sistem: İliştirilmiş Gazetecilik

Irak Savaşı, yirmi birinci yüzyılın başında, Afganistan örneği sonrasında çatışan her iki tarafın devlet olduğu ikinci savaştır.⁴⁵ ABD her iki savaşın da çarpışmalarından birisiydi. İlk savaşta Afganistan'daki Taliban yönetimi, ikincisinde ise Irak'taki Saddam yönetimi hedef alınmıştı. Afganistan Savaşı'nda gazetecilerin savaş alanına erişimi kısıtlıydı.⁴⁶ Ancak Irak'ta gazeteciler kendilerini çatışma bölgesinin içinde buldular. ABD tarafından geliştirilen ve gazetecileri cephenin

⁴¹ www.newsnow.co.uk, (Erişim Tarihi 23 Nisan 2007).

⁴² Livingston, *Clarifying the CNN Effect*, s.2.

⁴³ Louis Friedland, *Covering the World: International Television News Services*, New York, Twentieth Century Fund Press, 1992, s.7-8.

⁴⁴ Eytan Gilboa, *The Global News Networks and U.S. Policymaking in Defense and Foreign Affairs*, 2002, http://www.ksg.harvard.edu/presspol/research_publications/papers/Working_Papers/2002_6.pdf, (Erişim Tarihi 10 Ocak 2007), s.9.

⁴⁵ *Conflict Barometer 2006*, Heidelberg Institute on International Conflict Research, Heidelberg, 2007, http://www.hiik.de/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2006.pdf, (Erişim Tarihi 20 Nisan 2007).

⁴⁶ Howard Kurtz, *For Media After Iraq, A Case of Shell Shock*, The Washington Post, 28 Nisan 2003, <http://www.washingtonpost.com/ac2/wp-dyn/A46401-2003Apr27?language=printer>, (Erişim Tarihi 10 Nisan 2007).

ön saflarına taşıyan bu erişimi sağlayan sistemin adı “iliştirilmiş gazetecilik” tir.⁴⁷ Irak Savaşı’nda iliştirilmiş gazetecilik dışında ve Amerikan etkisinde olmayan habercilik de yapılmıştır. Saddam Hüseyin yönetimindeki Irak devletinin Enformasyon Bakanı Muhammed Said el Sahaf tarafından yapılan basın açıklamaları Bağdat merkezli haberlerin temel kaynağını oluşturmaktaydı. Öte yandan Arap dünyasının CNN’i olarak tanınan *El-Cezire* uluslararası televizyon kanalı çatışma alanlarındaki ölümleri, yaralıları, bombalanan yerleri farklı bir ifade ile madalyonun diğer yüzünü kamuoyuna iletmesi ile dikkat çekmiştir. Özellikle Körfez Savaşı esnasında yayınlanan petrole bulanmış karabatak görüntüsünün sahte çıkmasının öğrenilmesi veya Amerikan saldırıları sonucunda yanarak ölen Iraklı askerin görüntülerinin savaştan sonra ortaya çıkması tartışmalar yaratmıştı. Bu özellikleri nedeniyle propaganda tartışmalarının yaşanmasına neden olan Körfez krizi medyanın yönlendirildiği savaş olarak tarihe kaydedilmiştir.⁴⁸

Doksanlı yılların ortalarında Körfez Savaşı’nın propaganda görüntüleri nedeniyle “savaş zamanı verilen ilk kayıp, doğrulardır”⁴⁹ sözünün hatırlandığı bir ortamda Arap yarımadasında uluslararası bir kanal kurulmuştur. *El Cezire* televizyon kanalı Arap dünyasından küresel boyutta kesintisiz televizyon haberciliği yapmaya 1996’da BBC’nin Arap Yarımadasındaki potansiyelini kullanarak Katar Şeyhi Hamid bin Halife El Tani’nin yatırımlarıyla başlamıştır.⁵⁰ Kanal, 11 Eylül sonrasında yaşanan Afganistan Savaşı esnasında ve sonrasında yaptığı yayınlarla Batı medyasının alternatifi olma iddiasındadır. *El Cezire*, Usâme bin Lâdin’in görüntü ve mesajlarını taşıyan kasetleri yayınlaması nedeniyle küresel düzeyde dikkat çekmiştir. *El-Cezire*’nin yayınları veya El Sahaf’ın basın açıklamaları Amerikan kaynaklarınca yayınlanan haberlerin alternatifidir ve Irak Savaşı esnasında biriken haberlerin tarihçiler tarafından tarafsız bir şekilde kaydedilmesine yarayacaktır. Ancak, hiç kuşkusuz Irak Savaşı’nda savaş alanı haberciliği ile ilgili değişimi yapan olgu iliştirilmiş gazetecilik olmuştur.

İliştirilmiş gazetecilik, Irak Savaşı öncesinde yaşanan tartışmaların bir sonucudur. 11 Eylül sonrasında askerî operasyonları tehlikeye atmadan medyayla askerlerin nasıl çalışabileceğini tespit etmek amacıyla *Brookings Enstitüsünde* haftalık toplantılardan oluşan bir panel düzenlenmiştir. Cevabı aranan soru,

⁴⁷ “İliştirilmiş gazetecilik” deyiminin Amerikan kaynaklarındaki söylenişi “*Embedded Journalism*” olarak geçmektedir. Türkçe çevirisi tartışmalı olan bir kelimedir. “Yatılı gazetecilik,” “besleme muhabir,” “işbirlikçi muhabir” gibi eleştiri içerikli tercümelemeler bulunmasına rağmen tarafsız ve kabul gören bir deyiş olarak görüldüğünden bu makalede “iliştirilmiş” ifadesi kullanılmıştır.

⁴⁸ Susan L. Carruthers, *The Media At War, Communication and Conflict in The 20th Century*, New York, 2000, s.133.

⁴⁹ Birinci Dünya Savaşı sürerken 1917 yılında Amerikan Senatörü Hiram Johnson tarafından söylenmiştir. Carruthers, *The Media At War*, s.23.

⁵⁰ <http://english.aljazeera.net/English> (Erişim Tarihi 22 Nisan 2007).

askerî operasyonların gizlilik esası ile medya yayıncılığının şeffaflığı arasında dengenin nasıl sağlanabileceğiydi. Bu panel muharip birliklerle hareket edecek iliştilirilmiş gazetecilik kavramının temelini atıldığı ortamdır. Sonrasında Amerikan Savunma Bakanlığınca bu toplantı çerçevesinde hazırlanan “*İliştirilmiş Medya Hakkında Halkla İlişkiler Rehberi*” iliştilirilmiş gazeteciliğinin nasıl uygulanacağına rehberi oldu.⁵¹

Bu rehberin amacı “hasımlar tarafından dezenformasyon ve çarpıtma yapılmadan haber ister iyi, ister kötü olsun yayın yapılmasını sağlamak” tır.⁵² 10 Şubat 2003 tarihinde yayınlanan bu rehberde Amerikan Merkezi Kuvvetleri tarafından düzenlenecek olası harekâta iliştilirilmiş gazetecilerin faaliyetlerinin nasıl düzenleneceği ayrıntılı biçimde anlatılmıştır. Rehberin, Merkezi Kuvvetlerin sorumluluk alanını ilgilendirmesi ve muhtemel harekâti kapsamaması, bir ay içinde başlayacak olan Irak Savaşı’nın halkla ilişkiler faaliyetlerinin hazırlığı anlamını taşımaktaydı. Rehberde olası harekâta ulusal ve uluslararası medyanın faaliyetlerinin nasıl düzenleneceği açıkça ifade edilmiştir. Medyanın faaliyetleri harekâta hazırlık, harekât ve harekât sonrası kapsamaktaydı ki bu durum askerlerin medya ile olan ilişkilerinde önemli bir dönüm noktasıdır. Bu durum Amerikan düşünce kuruluşu RAND tarafından 2004 yılında hazırlanan bir raporla halkla ilişkiler başarısı şeklinde tanımlanmıştır.⁵³ Rehberde detaylı biçimde gazetecilerin ve sahada bulunan çeşitli seviyedeki komutanın nasıl davranması gerektiği yer almaktadır. Buna göre iliştilirilmiş gazetecilerin faaliyetlerinde Savunma Bakanlığında bulunan halkla ilişkiler ofisine (*the Office of the Assistance Secretary of Defence for Public Affairs*) yetki verilerek bir iletişim kanalı oluşturulmuştur. Bu sayede asker-medya ilişkilerinin tarihi tecrübeleri ışığında meydana gelebilecek muhtemel aksaklıkların önüne geçecek bir mekanizma oluşturulmuştur. Rehberdeki hangi haberlerin verileceği ile ilgili düzenlemelerde askerler için harekâtın gizliliğine ve güvenliğine, gazeteciler için haber alma ve iletme özgürlüğüne yönelik düzenlemeler adil bir şekilde oluşturulmuştur. Bununla birlikte muhtemel aksaklık ve ihtilaflara yönelik geliştirilen mekanizmalar ise sistemin işleyişinin sorunsuz bir şekilde gerçekleşmesine yöneliktir. Bu sayede yaşanan sıkıntılar aşılabılmıştır. Örneğin *The Washington Post* muhabiri Lyndsey Layton’ın *USS Abraham Lincoln* uçak gemisinde yaşadığı sıkıntı⁵⁴ söz konusu mekanizma sayesinde aşılmıştır.⁵⁵

⁵¹ Rehberin tam metni için bkz. <http://www.defenselink.mil/news/Feb2003/d20030228-pag.pdf> (Erişim Tarihi 10 Nisan 2007).

⁵² Stephen Hess ve Marvin Kalb. *The Media and The War on Terrorism*, Washington D.C., Brookings Institution Press, 2003, s.1-14.

⁵³ Christopher Paul ve James Kin, *Reporters on the Battlefield, The Embedded System in Historical Context*, Arlington, VA, RAND Corporation, 2004, s.80.

⁵⁴ USS Abraham Lincoln uçak gemisindeki iliştilirilmiş gazeteciler Irak Savaşının devam ettiği Mart 2003 tarihinde haber yapmaları engellendiği gerekçesiyle askerlerle karşı karşıya

Rehberde prensip olarak sansür uygulanmaması gerektiği ifade edilmiş, ancak bazı bilgilerin haber haline dönüştürülmesi harekâtın gizliliği ve güvenlik nedeniyle kısıtlanmıştır. Söz konusu yasaklanan haberler şunlardı: kesin bilgiler içeren birlik mevcutları, planlanan operasyonlar, sabotaj tehdidine karşı üs bölgelerinin görüntüleri, angajman kuralları, istihbarat bilgileri, harekâtın baskın özelliğini yok edebilecek canlı yayınlar, harekât devam ederken dost birliklerin yerleri hakkında kesin bilgiler, özel kuvvetlerin faaliyetleri hakkında haber, personelin arama ve kurtarma operasyonu devam ederken düşen hava araçları hakkında bilgi, savaş tutsakları, hasta ve yaralılar hakkında bilgi verilmesi. Ayrıca, askeri birliklerle hareket ederken gazetecilerin, bir şekilde ulaşılabileceği askeri gizlilik derecesine sahip bilgiler hakkında haber yapılmasının suç teşkil edeceği de rehberde vurgulanmıştır. Her ne kadar sıralanan bu başlıklar kısıtlama içeriyorsa da harekâtın gizliliği ve güvenliğini tehdit etmediği müddetçe yapılabilecek haberler rehberde ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Bu açıklamalarda genel prensip habercilere, yukarıdaki başlıklar haricinde kısıtlama yapılmamasıdır. Hatta kesin bilgiler içermediği ve yaklaşık olarak ifade edildiği müddetçe birlikler ve harekât hakkında haber yapılması da serbest bırakılmıştır.

Bununla birlikte Amerikan yönetimi savaş tazminatı yükümlülüğü taşımamak için “Ferahat, Teminat Verme, Muaf Tutma ve Dava Açmama Anlaşması” (*Release, Indemnification, and Hold Harmless Agreemeent and Agreement not to Sue*)⁵⁶ isimli bir belgeyi iliştilmiş gazetecilere imzalatmıştır. Bu anlaşmada iliştilmiş gazeteci şu şekilde tanımlanmıştır: “Askeri birliklerle beraber yaşayan, seyahat eden, yemek yiyen, uyuyan ve tüm profesyonel ve kişisel aktivitelerinde beraber olan medya çalışanlarına iliştilmiş gazeteci denir.” Bu anlaşma, iliştilmiş gazetecilerin askerlerle aynı tehlikeli şartlarda oldukları vurgulayan ölüm veya yaralanma gibi bir durumla karşılaşıldığında tazminat talep etmeyeceklerine ve dava açmayacaklarına dair bir metni içermektedir. İliştirilmiş gazetecilerin faaliyetlerine başlamadan önce söz konusu belgeyi imzalamaları ve bir suretini birlik komutanına vermeleri gerekmektedir. Ayrıca askeri birliklerle çatışma bölgelerinde hareket edecek muhabirler harekâttan önce üç aya varan bir eğitime

---

gelmişlerdi. Gazeteciler uçak gemisine çıktıklarında Amiral John M. Kelly tarafından kendilerine daha önce Pentagon’un tebliğ ettiği anlaşmanın ötesinde kısıtlayıcı tedbirler içeren ilave kurallara uymaları gerektiği bildirilmişti. Ayrıca Amiral tarafından bir denizci görevlendirilmiş ve bu görevli bütün röportajlarda bulunmuş, tüm soruları ve cevapları kontrol etmiştir. Bu şekilde devam eden beş günün sonunda gazeteciler isyan noktasına gelmiştir. Sonunda *The Washington Post* muhabiri Lindsey Lohan Bahreyn’deki karargâha durumu bildirmiş ve söz konusu ilave kısıtlamalar kaldırılmıştır.

⁵⁵ Jack Shafer, “Embeds and Unilaterals,” *MSN Slate Magazine*, 1 Mayıs 2003, <http://www.slate.com/id/2082412/> (Erişim Tarihi 10 Nisan 2008).

⁵⁶ Belgenin tam metni için bkz. <http://www.defenselink.mil/NEWS/FEB2003/D20030210-EMBED.PDF> (Erişim Tarihi 10 Nisan 2007).

tabi tutulmuşlardır. Bu sayede, “savaş” gibi son derece tehlikeli bir alanda Amerikan Ordusu’na yüklenilecek hukuki sorumluktan kurtulmak amaçlanmıştır.

Bu şartlar altında gerçekleştirilen iliştirilmiş gazetecilik son tahlilde medya-asker ilişkilerinde aranan çözüm olarak formüle edilmiştir.⁵⁷ Aslında 1990’lı yılların sonunda Bosna ve Kosova’daki operasyonlarda iliştirilmiş gazeteciliğin ilk örneklerini teşkil edecek uygulamalar gerçekleştirilmişti. Ancak bu Irak Savaşı’nda olduğu kadar sistematik bir uygulamanın sonucu değildi.

Rehberde yazan bazı kısıtlamalar gerçekten askeri harekât açısından gereklilikleri ortaya koyduğundan olabildiğince şeffaf ve adil bir sistem kurulmaya çalışılmıştır. Ancak, belge uygulamada her iki taraf açısından suistimale açık bir rehberdir. Örneğin iliştirilmiş gazetecinin belirlenen şartlara uymadığı gerekçesi ile faaliyetlerine derhal son verilebilirdi ki bu muhabirler için baskı yaratan bir husustur. Öte yandan imzalanan ağır şartlar nedeniyle izin verilenler dışındaki gazetecilerin haber yapmaları mümkün olmamış ve bu şekilde haber yapmaya çalışan gazeteciler muharip birlikten hemen uzaklaştırılmıştır. Aslında bu iliştirilmiş gazetecilik hakkındaki eleştirilerin temelini oluşturmaktadır. Buna göre yeni sistem iliştirilmiş gazeteciler ve bağımsız gazeteciler diye iki farklı grup yarattı. İliştirilmiş gazeteciler güvenliği sağlanmış bir ortamda ve çoğunlukla da askerlerle yakın bir ilişki kurarak haber yaparken bağımsız gazetecilerin sorunlarının arttığı tespit edilmiştir. Özellikle Irak’ın güneyinde bağımsız gazetecilerin faaliyetlerinin engellenmesi bir ayırımın ortaya çıktığı eleştirilerine neden oldu.⁵⁸

İliştirilmiş gazetecilik son yıllarda savaş alanı haberciliği ile ilgili en çok tartışılan konulardan biri olmuştur. Her uygulamada olduğu gibi bu uygulamada da lehte ve aleyhte görüşler oluşmuştur. İliştirilmiş gazeteciliğin en avantajlı yanı habercilerin çatışma alanlarına ve askeri birliklere erişimleridir. Geliştirilen bu yöntem sayesinde gazeteciler askeri imkânlardan yararlanarak cepheye bulunabilmişler ve hatta askerleri yakından izleyebilmişlerdir. Bu durum askerler için de geçerlidir. Gazetecileri sadece basın toplantıları yerine bu kadar geniş bir yelpazede ve bu kadar sistematik şekilde yanlarında, cepheye görmek askerler için de yeni bir olgudur. Eskiden üst karargâhlarda uzmanlaşmış sözcülerin basın açıklamaları şeklinde cereyan eden asker-medya ilişkileri değişmiştir. Artık cephedeki askerlerle muhatap olan iliştirilmiş gazeteciler sayesinde cephedeki birliklerde görevli askerlerin basınla ilişkileri yaygınlaşmış ve bu askerlerin yeni bir düzenleme yapması ihtiyacını doğurmuştur. Bu, harekât hakkında eğitilen askerlerin eğitim konularına basın ile ilişkilerin eklenmesi anlamına gelmektedir. Öte

⁵⁷ Kevin J. Brogan, *Defense Policy: An Approach for Exploring the Military-Media Tension* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Alexandria/Virginia, The Faculty of Virginia Polytechnic Institute and State University, Ocak 2006, s. 34.

⁵⁸ Shafer, “Embeds and Unilaterals”.

yandan haber kaynağı ile gazeteci arasındaki yakın ilişki nedeniyle habercilerin bakış açısı askerlere yakınlaşmaktadır. İktidarlara göre iliştirilmiş gazetecilik habercileri yönlendirebilecekleri bir mekanizmadır. Söz konusu etki haberlerde hissedilmektedir.⁵⁹ Bu nedenle iliştirilmiş gazetecilerin askeri birliğin kurallarına uymayı ve sansürü en baştan kabul etmeleri gazetecilik anlayışının zedelenmesi şeklinde eleştirilmiştir.⁶⁰ İliştirilmiş gazetecilerin haberlerinde “biz” kelimesini kullanması bu etkilenmenin ne aşamaya geldiğini göstermektedir.⁶¹ Diğer bir eleştiri ise askeri birliklerle beraber yaıtılmış bir çevrede bulunan iliştirilmiş gazetecilerin olayları mikro seviyede izlemelerinin sonucu olarak haberleri bağımsız gazeteciler gibi makro seviyede görerek hazırlayamamalarıdır.⁶²

Söz konusu eleştirileri konu alan bir araştırma Irak Savaşı'ndan üç yıl sonra yapılmıştır. Bu çalışmada iliştirilmiş ve bağımsız gazetecilerin Irak Savaşı ve sonrasındaki işgal süresince ABD'nin dört büyük gazetesinde (*The Los Angeles Times*, *The Chicago Tribune*, *The Washington Post* ve *The New York Times*) yayınlanan haberleri mukayese edilmiştir. Bu mukayesede savaşın süregittiği 20 Mart–9 Nisan 2003 tarihleri arasındaki yirmi bir günlük dönem ile 1–21 Kasım 2004 tarihleri arasındaki aynı sürede yayınlanan 452 haber incelenmiştir. İçerik analizi yöntemi ile gerçekleştirilen mukayesede amaç iliştirilmiş gazetecilerin haberleri ile diğer gazetecilerin haberleri arasındaki farkı ortaya koymaktır. Analizde üç temel sonuç çıkarılmıştır: İliştirilmiş gazetecilerin haberleri; diğerlerine kıyasla askerlere karşı olumludur, vaka merkezli olup olayları daha somut bir çerçevede yansıtmaktadır ve vaka hakkında diğerlerine oranla daha yetkin bir şekilde hazırlanmıştır.⁶³

Habercilerin askerlere olumlu bakmasının nedeni aralarında meydana gelen bağ olarak gösterilmektedir ki bu sistemin en yoğun eleştirildiği noktadır. Çünkü bu durumda gazetecinin tarafsızlığı zedelenmektedir. Dolayısıyla kamuoyuna iletilen haber bir anlamda etki altında hazırlanmış olmaktadır. Öte yandan, haberlerin vaka merkezli olması somut verilere dayanan haber yapılmasını sağlamaktadır. Haberlerin vaka merkezli yapılması iliştirilmiş gazetecinin bulunduğu çatışma alanlarında şahit olduğu vakaları haberleştirdiği ama ana temayı kaçırdığı söylemiyle eleştirilmektedir. Ayrıca, iliştirilmiş gazetecilerin askerlerle birlikte her aşamada bulunması ve aldığı yoğun eğitim sonucunda “savaşmak” eylemi

⁵⁹ Robert Jensen, “The Military's Media”, *Progressive*, Cilt 67, No 5, Mayıs 2003, s.22–25.

⁶⁰ Mete Çubukçu, *Ateş Altında Gazetecilik Savaş ve Savaş Haberciliği*, Metis Siyahbeyaz Yayıncılık, İstanbul, Nisan 2005, s.85.

⁶¹ Kurtz, “For Media After Iraq”.

⁶² Brogan, *Defense Policy: An Approach*, s. 32.

⁶³ Michel M. Haigh et.al., “A Comparison of Embedded and Nonembedded Print Coverage of the U.S. Invasion and Occupation of Iraq,” *The International Journal of Press/Politics*, 2006, Cilt 11, No 2 s.139-153.

hakkında yetkinlik kazanması da haberlere yansımaktadır. Bu, iliştirilmiş gazetecilerin haberlerinin diğerlerine oranla daha nitelikli olmasına yol açmaktadır.

İliştirilmiş gazeteciler esas itibariyle çatışma zamanlarında askeri birliklerle hareket eden muhabirlerdir. Bu özelliği ile iliştirilmiş gazeteciler, “*Stockholm sendromuna*”⁶⁴ benzer şekilde, askerlere karşı tarafsızlıklarını kaybedebilecekleri yönünde eleştirilmişlerdir.⁶⁵ İliştirilmiş gazetecilerin, haberleri en kısa zamanda iletmek istemeleri sonucunda kamuoyu zaman zaman yanlış bilgilendirilmiştir.⁶⁶ Hem söz konusu etkilenme hem de bilinçli bir tercih olarak siyaset ve sermaye arasında kurulan bir bağlantının sonucunda tarafsızlığını yitirebilen iliştirilmiş gazetecilerin etik değerlerin dışına çıkması eleştiri konusudur.⁶⁷ Sermaye ve medya arasındaki ilişkide verilen örnek Robert Murdoch’un *Fox* televizyon kanalının Irak Savaşına verdiği destek ve yaptığı haberlerdir. Bununla birlikte savunma sanayi ile iş ilişkileri olan *General Electric* ile savaşa destek veren *NBC* kanalı arasındaki ilişki bu yöndeki eleştirilere örnektir.⁶⁸

İliştirilmiş gazeteciliğin savaş muhabirlerinin tarafsızlığını zedelediği iddiası habercilik etiği tartışmalarının ötesinde aynı zamanda hukuki bir sorundur. İmzalanmış anlaşmaya göre iliştirilmiş gazetecinin askeri teçhizatın rengi ve görünümü ile uygun NBC (Nükleer, Biyolojik, Kimyasal) koruyucu teçhizatı, çelik

⁶⁴ *Stockholm Sendromu* kısaca rehinelere, kendilerini rehin alanların duygularını anlama noktasına gelmeleridir. Rehine, kendisini rehin alan kişiyle geçirdiği süre içinde onunla konuşarak öyle bir hale gelir ki sonunda ona yardımcı olmaya başlar. Bu sendroma adını veren olay 23 Ağustos 1973 günü Jan Erik Olsson isimli kişinin Stockholm’deki başarısız bir soygun girişimi sonucu ortaya çıkmıştır. Bir banka şubesini soymaya kalkan soyguncular kuşatılınca bankada bulunanları rehin almışlar ve altı gün boyunca direnmişlerdir. Altı günün sonunda polis operasyonu sırasında rehinelere kurtarılmaya aktif olarak direnmişlerdir. Daha sonra ise soyguncular aleyhine tanıklık etmeye yanaşmamışlardır. Bu olaydan sonra psikolojide benzer rehine-rehinci olaylarındaki yakınlaşmaları tanımlamak için kullanılan bir deyim haline gelmiştir. Baskı uygulanan kişinin baskı uygulayan kişinin arada bir yaptığı iyilik ve az zarar veren baskılara karşı duyulan sempati ve minnettarlık duygusu, baskı uygulayan kişinin güç ve istikrarlılık durumundan etkilenmesiyle başlayan örnekleme ve yapılanlar hak ettiğine inanıp empati kurma, sonucu oluşan rahatsızlıktır. Mağdur kişi bir süre sonra karşısındakinden başka yanında kimse olmadığını düşünür ve onu da kaybetmek istemez. Tarikat üyeleri, dinsel baskı altındakiler, savaş esirleri, rehinelere, cinsel taciz kurbanı çocuklar, hayat kadınları, aile içi şiddet mağdurlarında genel olarak rastlanabilir.

⁶⁵ M. Fisher, “Embedded with the Allies”, *World Press Review*, Cilt 50, No 5, Mayıs 2003, s.11–12.

⁶⁶ Faruk Can, *Bilgi Çağının Gündümlü Silahlı Medya*, İstanbul, Alfa Yayınları, Ekim 2005, s.128.

⁶⁷ Ali Murat Vural, *Embedded-İliştirilmiş Gazeteciliğin Etik Çerçevesinde Değerlendirilmesi*, 2004, s.49, <http://cim.anadolu.edu.tr/pdf/2004/1130844554.pdf> (Erişim Tarihi 23 Nisan 2007).

⁶⁸ *Savaş ve Medya*, Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Yayınları (No:1530/52), İletişim Araştırmaları Derneği (İLAD), Eskişehir, 2003, s.114.

başlık ve yelek gibi malzemeyi giymesi ve askeri araçlarla intikal etmesi gerekmektedir. Bu durum ise gazetecileri yasal bir hedef haline getirebilmektedir. En azından gazetecinin çatışma esnasında askerlerden ayırt edilmesini imkânsızlaştırmaktadır. Dolayısıyla silahlı çatışma hukukunun gazetecilere sağladığı hukuki koruma zedelenmektedir.

Bununla birlikte iliştirilmiş gazetecilerin çalışmalarına ilişkin geri besleme yaygın biçimde medya tarafından gelmektedir ve tartışmanın asker tarafından kısıtlı miktarda bilgi mevcuttur. Amerikan Silahlı Kuvvetleri, muhabirlerin iliştirilmesi sayesinde medyanın birliklerini yakından izleme fırsatı bulduğunu düşünmektedir.⁶⁹ Ayrıca Amerikan ve İngiliz ordularının bu uygulamadan memnuniyet duydukları bilinmekte ve bu iliştirilmiş gazeteciliğin bir çeşit propaganda faaliyeti biçiminde kullanıldığını göstermektedir.⁷⁰ İliştirilmiş gazetecilik asker-medya ilişkilerinde her iki tarafı da memnun eden ama habercilik etiği açısından tartışılan bir yöntemdir.

İliştirilmiş gazetecilik asker-medya ilişkilerinde gelinen son aşamadır. Bu sistemin tartışılması ile önümüzdeki dönemde yeni sistemlerin çıkması beklenebilir. Ancak, bu sistemlerde esas alınacak husus savaş alanlarının kamusalığının etkilenmemesidir. Başka bir ifade ile yeni geliştirilecek sistemlerde esas alınacak nokta kamuoyu ile ordu ve iktidar arasındaki dengenin bozulmamasıdır. İliştirilmiş gazetecilik sisteminin de temel amacı halkı bilgilendirmemek ya da medyanın çalışmasını engellemek değildir. Sistemin amacı üçlü dengeyi muhafaza ederek medya- asker çatışmasını önlemektir. Ancak, teknolojik gelişmelerin baş döndürücü bir hızla ilerlemesi nedeniyle asker-medya ilişkilerini düzenleyecek yeni formlara ihtiyaç duyulmaya devam edilecektir.

Sonuç

Clausewitz'in düşmanı yenmek için üzerinde durduğu tek husus kullanılan silahlı gücün artırılması değildir. Vurguladığı diğer husus düşmanın iradesinin dayanıklılığıdır. Düşmanın iradesi ise ancak kendi iradesinin gücü ile yenilebilir.⁷¹ Kamuoyunun savaşa vereceği destek bu noktada önem kazanmaktadır. Clausewitz geliştirdiği savaş teorisindeki halk, ordu ve hükümet üçlemesinde bu unsurlar arasındaki dengenin hayati öneme sahip olduğunu belirtmektedir. Zafere ulaşabilmek için üçlemedeki denge bozulmadan ordu ve hükümete halkın desteğinin varlığı önemlidir.

---

⁶⁹ M. Pasquarett, "Reporters on the Ground: The Military and the Media's Joint Experience During OIF. Center for Strategic Leadership", *Issue Paper*, U.S. Army War College, Cilt 08-03, Ekim 2003. <http://www.carlisle.army.mil/usacsl/publications/CSL%20Issue%20Paper%208-03.pdf> (Erişim Tarihi 23 Nisan 2007).

⁷⁰ Bob Franklin, *Key Concepts in Journalism Studies*, Londra, Sage Publications, 2005, s.72.

⁷¹ Clausewitz, *Savaş Üzerine*, Birinci Kitap, Bölüm 1, Paragraf 5, s. 23.

Clausewitz'in üçlemesinde yer almayan husus, o dönemde olmayan, halkın siyaseten eline geçirdiği güçtür. Halk, demokrasi ve kitle iletişim araçlarının yarattığı imkânlar sayesinde ordu ve hükümeti denetlemeye başlamıştır. Başka bir ifadeyle, günümüzde savaş alanı gazeteciliği ve gerçek zamanlı gazetecilik sayesinde ordu ve iktidar siyaseten kamuoyu tarafından denetlenebilmektedir. Üçlemedeki dengeyi bozabilecek bu duruma karşılık ordu ve iktidar dengenin yeniden sağlanması için çeşitli düzenlemeler yapmaktadır. Bu düzenleme girişimleri yirmi birinci yüzyıla kadar havuz ve akreditasyon sistemi şeklinde uygulanmıştı.

Günümüzde habercilerin doğal olarak serbest çalışmak istemelerinin yanında gerek savaş muhabirlerinin güvenlik ihtiyacı gerekse hükümetlerin çatışma alanlarının kamusalılığına halel gelmesini istememeleri yeni bir savaş alanı gazeteciliği sistemini doğurdu. Bu sistem temelde harekâtın tüm safhalarında askeri birliklerle hareket eden habercilerin yer aldığı iştirilmiş gazeteciliği doğurdu. Sistematik bir biçimde uygulanan bu sistemin getirdiği en büyük yenilik haberlerin içeriden elde edilen bilgilerle yapılmasını sağlamasıdır.

Irak Savaşı'nda uygulanan iştirilmiş gazetecilik sistemi, savaş alanlarının kamusal niteliği ile ordu ve hükümetin elindeki tekelin devam etmesini sağlamaktadır. Yeni sistem sayesinde gazetecilerin askeri birliklerle hareket etme talebi de karşılanmaktadır. İştirilmiş gazetecilik sistemi ile asker-medya ilişkilerindeki şikâyetler azaltarak üçlemedeki denge muhafaza edilmek istenmiştir. Ancak bu yeni sistem de çeşitli eleştirilere maruz kalmaktan kurtulamadı. Habercilerin askerlerin etkisi altında kalması, diğer habercilerin savaş alanına ulaşımının kısıtlanması ve tarafsızlıkları zedelenen gazetecilerin hukuki korumasının zarar görmesi iştirilmiş gazeteciliğe gelen en temel eleştirilerdir. Bununla birlikte unutulmamalı ki gazetecilerin çatışma alanlarına geniş kapsamlı ve sistematik erişimini sağlayan bu yeni sistem asker-medya ilişkilerinde önemli bir gelişmedir.

Teknolojinin uydu görüntülerini devletlerden bireylerin kullanımına sunması ve bireylerin "blog"lar vasıtasıyla küresel yayın yapması savaş zamanı gazeteciliğinde yeni sistemlerin yaratılmasını zorlayacak gibi görünmektedir. Asker-medya ilişkilerinde doğal bir çatışma bulunmaktadır ve bu çatışmanın temelinde askerlerin harekâtın gizliliğine önem vermeleri, medyanın ise haber alma özgürlüğü talepleri yatmaktadır. Söz konusu çatışma ve teknolojik gelişmelerin, yeni sistemlerin oluşturulmasında çıkış noktasını oluşturacağını varsaymak gerekmektedir. Savaşlar devam ettiği müddetçe çatışma bölgelerindeki vakalar haber niteliğini koruyacak ve söz konusu mücadele devam edecektir. Ancak gelişen teknoloji sayesinde savaş alanlarının kamusalılığının ve kamuoyu ile iktidar arasındaki dengenin muhafaza edilmesi daha zor hale gelecektir.

Kaynakça

- A Statistical Profile of Journalists Killed on Duty since March 2003*, http://www.cpj.org/Briefings/Iraq/Iraq_danger.html (Erişim Tarihi 10 Nisan 2007).
- A Survival Guide for Journalists*, <http://www.ifj.org/pdfs/safetyall.pdf> (Erişim Tarihi 16 Nisan 2007).
- Adamson, William G., *The Effects of Real-Time News Coverage on Military Decision-Making*, Maxwell AFB, Alabama, Air Command and Staff College, Mart 1997.
- Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Yayınları (No:1530/52), İletişim Araştırmaları Derneği (İLAD), *Savaş ve Medya*, Eskişehir, 2003.
- Arant, David ve Michael Warden, "A Clash of Views on the Role of the Press in Time of War", *The 1000 Hour War Communication in the Gulf*, T. McCain ve L. Shyles (Ed.), Westport, Greenwood Press, 1994, s.19-36.
- Aukofer, Frank ve William P. Lawrence, *America's Team, The Odd Couple: A Report on the Relationship Between the Media and the Military*, Nashville, The Freedom Forum First Amendment Center, 1995.
- Barbier, Frederic ve Catherine Bertho Lavenir, *Diderot'dan İnternete Medya Tarihi*, (Çev. Kerem Eksen), İstanbul, Okyanus Yayınları, 2001.
- Bennet, W.Lance, "Toward a Theory of Press-State Relations in the US," *Journal of Communication*, Cilt40, No 2, Bahar 1990, s.103-125.
- Braestrup, Peter, *Battle Lines: Report of the Twentieth Century Task Force on the Military and the Media*, New York, Priority Press, 1985.
- Brogan, Kevin J., *Defense Policy: An Approach for Exploring the Military-Media Tension* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Alexandria/Virginia, The Faculty of Virginia Polytechnic Institute and State University, Ocak 2006.
- Can, Faruk, *Bilgi Çağının Güdümlü Silahı Medya*, İstanbul, Alfa Yayınları, Ekim 2005.
- Carruthers, Susan L., *The Media At War, Communication and Conflict in The 20th Century*, New York, 2000.
- Clausewitz, Carl von, *Savaş Üzerine*, (Çev. H.Fahri Çeliker), İstanbul, Özne Yayınları, 1999.
- Conflict Barometer 2006*, Heidelberg Institute on International Conflict Research, Heidelberg, 2007. http://www.hiik.de/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2006.pdf (Erişim Tarihi 20 Nisan 2007).
- Çubukçu, Mete, *Ateş Altında Gazetecilik Savaş ve Savaş Haberciliği*, Metis Siyahbeyaz Yayıncılık, İstanbul, Nisan 2005.
- Donovan, Robert J. ve Ray Scherer, *Unslient Revolution*, New York, Cambridge University Press, 1992.
- Dougherty, James E. ve Robert L. Pfaltzgraff,Jr., *Contending Theories of International Relations*, Fourth Edition, New York, Longman, 1996.
- Fialka, John *Hotel Warriors: Covering the Gulf War*, Johns Hopkins University Press, Baltimore, 1991.

Fisher, Matthew “Embedded with the Allies”, *World Press Review*, Cilt 50, No5, Mayıs 2003, s.11–12.

Franklin, Bob *Key Concepts in Journalism Studies* Londra, Sage Publications, 2005.

Friedland, Louis *Covering the World: International Television News Services*, New York, Twentieth Century Fund Press, 1992.

Gilboa, Eytan, *The Global News Networks and U.S. Policymaking in Defense and Foreign Affairs*, 2002, http://www.ksg.harvard.edu/presspol/research_publications/~papers/Working_Papers/2002_6.pdf (Erişim Tarihi 10 Ocak 2007).

Girgin, Atilla, *Uluslararası İletişim Haber Ajansları ve AA*, İstanbul, Der Yayınları, 2002.

Goebel, Douglas J., *Military–Media Relations: The Future Media Environment and Its Influence on Military Operations*, Maxwell AFB, Alabama, Air War College, Nisan 1995.

Jensen, Robert, “The Military's Media”, *Progressive* Cilt 67, No 5, Mayıs 2003, s.22–25.

Hallin, Daniel C., *The “Uncensored War”: The Media and Vietnam*, New York, Oxford, 1986.

Herman, Edward ve Noam Chomsky, *Manufacturing Consent*, New York, Pantheon Books, 1988.

Hess, Stephen ve Marvin Kalb, *The Media and The War on Terrorism*, Washington D.C., Brookings Institution Press, 2003.

Kara, A.Bengü, *Uluslararası İletişim Düzeni Bağlamında Türk Basını ve Haber kaynakları- Örnek Olay: Irak Savaşı Haberlerinin İncelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı, Ankara, 2006.

Kurtz, Howard, *For Media After Iraq, A Case of Shell Shock*, The Washington Post, 28 Nisan 2003, <http://www.washingtonpost.com/ac2/wp-dyn/A46401-2003Apr27?language=printer> (Erişim Tarihi 10 Nisan 2007).

Livingston, Steven. *Clarifying the CNN Effect: An Examination of Media Effects According to Type of Military Intervention*, http://www.ksg.harvard.edu/~shorenstein/publications/pdfs/70916_R-18.pdf (Erişim Tarihi 10 Şubat 2007).

Neuman, Johanna, *Lights, Camera, War*, New York, St. Martin's Press, 1996.

Nye, Joseph, *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, New York, Public Affairs, 2002.

Oberdorfer, Don, *Tet*, New York: Doubleday & Company, 1971.

On Assignment: A Guide to Reporting in Dangerous Situations, http://www.cpj.org/Briefings/2003/safety/journo_safe_guide.pdf (Erişim Tarihi 16 Nisan 2007).

Pasquarett, M., “Reporters on the Ground: The Military and the Media's Joint Experience During OIF. Center for Strategic Leadership”, *Issue Paper*, U.S. Army War College, Cilt 08-03, October 2003. <http://www.carlisle.army.mil/usacs/~/publications/CSL%20Issue%20Paper%2008-03.pdf> (Erişim Tarihi 23 Nisan 2007).

Paul, Christopher ve Kin, James, *Reporters on the Battlefield, The Embedded System in Historical Context*, Arlington, VA: RAND Corporation, 2004.

Public affairs Guidance on Embedding Media During Possible Future Operations in the US Central Commands Area of Responsibility, <http://www.defenselink.mil/news~/Feb2003/d20030228 pag.pdf> (Erişim Tarihi 10 Nisan 2007).

Release, Indemnification and Hold Harmless Agreement and Agreement not to Use, <http://www.defenselink.mil/NEWS/FEB2003/D20030210EMBED.PDF> (Erişim Tarihi 10 Nisan 2007).

Roth, Mitchel P., *Historical Dictionary of War Journalism*, Westport, Greenwood Press, 1997.

Shafer, Jack, "Embeds and Unilaterals," *MSN Slate Magazine*, 1 Mayıs 2003, <http://www.slate.com/id/2082412/> (Erişim Tarihi 10 Nisan 2008).

Smith, Jeffrey, *War and Press Freedom: The Problem of Prerogative Power*, New York, Oxford University Press, 1999.

Smith, Ted J., "The Watchdog's Bite," *The American Enterprise*, Ocak/Şubat 1990.

Schaffer, Jan, "*Attack Dog, Watch Dog or Guide Dog... the Role of the Media in Building Community*", 1999, http://www.pewcenter.org/doingcj/speeches/s_-batonrouge.html (Erişim Tarihi 15 Nisan 2007).

Small, William, *To Kill a Messenger: Television News and The Real World*, New York, Hastings House, 1970.

Taylor, Philip M., *War and the Media*, Manchester, Manchester University Press, 1998.

Thrall, A.Trevor, *War in the Media Age: The Government/Press Struggle from Vietnam to the Gulf*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Department of Political Science, Massachusetts Institute of Technology, Şubat 1996.

Vural, Ali Murat, *Embedded-İliştirilmiş Gazeteciliğin Etik Çerçevesinde Değerlendirilmesi*, 2004, <http://cim.anadolu.edu.tr/pdf/2004/1130844554.pdf> (Erişim Tarihi 23 Nisan 2007).

Woodward, Bob *The Commanders*, New York, Simon & Schuster, 1991.

Zeytinci, Murat *Uluslararası Haber Dengesizliği*, Rebel Yayıncılık, İstanbul, 1997.

Summary

The main purpose of this article is to explain the evolution of new relations between the military and the media. On war, Clausewitz developed the trinity: the people, the army and the government. According to this trinity, victory can be secured only if the proper equilibrium is achieved between these three dimensions. But the emergence of war journalism in the 19th century affected the equilibrium of the trinity in favor of the people. The people, as one dimension of Clausewitz's trinity, began to inspect the army and the government during war via war correspondents. In other words, the growing inspection power of the people, via the media, may break the proper equilibrium within the trinity. In order to stabilize the balance, the army and the government create systems for military-media relations during war. The final milestone, which is the formula for the problem of military-media relations, is embedded journalism.

Technological innovations which occurred in the 19th century developed war journalism, beginning with the Crimean War (1854-1856). War journalism can be defined as the conveying of news gathered on the battlefield to the public. William Howard Russell, who began to work in 1854 as *The Times* correspondent, made it possible to convey news to readers about the Crimean War for twenty two months. The news that Russell conveyed deserved first place in the records of modern war journalism. The Crimean War is accepted as the birth of battlefield journalism. Other landmarks of wartime journalism are radio broadcasting during World War II, television broadcasting during the Vietnam War and live broadcasting from the battlefield during the Gulf War.

Since the beginning of global 24-hour broadcasts on TV, events have gone public with high speed. Uninterrupted television journalism has opened a new era. Live broadcasts of events to audiences in a global forum have affected governments' foreign policies. In 1993, broadcasts showed on American TV channels about Somalia led the American Army to deploy to Somalia. Scenes showing the killing of 18 American soldiers made American units withdraw from Somalia. The effect of CNN during this period created a new concept called the "CNN Effect".

War, which once occurred between state actors during most of history, continues with the participation of non-state actors after the Cold War era. Parallel to the industrial revolution, total war affecting all the sections of society, has taken its place in journalism. In the last era, although limited, war continues to draw journalist's attention. War journalism is now conducted in the more dangerous atmosphere of highly violent wars. While technology supports the continuous production of war news, it requires new media relations. Until now, three different applications regulating the relations between soldiers and war correspondents were carried out. The systems used previous to the Iraq War were accreditation and pool systems.

The USA has introduced a third system to war correspondence. According to this newly created "*embedded journalism*" the American government educated a number of journalists nearly equal to the number of troops in a battalion before sending them with military units to the front. Nevertheless there are still free journalists working in the conflict regions despite the danger waiting for them. The official media declarations from warring sides continue to be another source of news.

In today's world, the media has become an important factor to be evaluated by war planners. In military-media relations, the importance of secrecy for soldiers and the demands of correspondents creates a natural conflict. During historical improvements, relations between war correspondents and soldiers were accepted as a problem to be arranged. Soldiers were not pleased with the freedom of journalists in Vietnam and the journalists were not pleased with the censorship in the Granada, Panama and Falkland wars. During attempts to solve the natural problem in military-media relations, embedded journalism was born. As a formula to solve the conflict in question, embedded journalism was applied during the Iraq War. Embedded journalism was the formula of the army and the government which claimed to meet the demands of the media for freedom and also not affect the equilibrium of the trinity of Clausewitz. However, this formula brought criticism about making news under such effects, while making it easier for correspondents to reach the front line. On the other hand, the media was used as a propaganda tool during the Gulf war.

Technological improvements have made the existence and working of the media in the battlefield possible. The change is expected to continue. Satellite technology and the creation of "web blogs" seem to force wartime journalism to create new systems. It is presumed that the conflict in military-media relations and technological improvements are the starting point for creating new systems. Finally, in future we may expect to witness the creation of other new systems.